

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Praeceptorium divinae legis, sive Expositio decalogi

Nider, Johannes

**[Basel], nicht nach 26. Sept. 1473 oder: um 1470 oder: nicht nach
1474**

Sequitur sextum preceptum

[urn:nbn:de:bsz:31-316100](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-316100)

quebā passiones. Tercius ē q̄
proueit ex cordis lasciuia seu
exiordiata delectacōe Et si
tūc hō delectatur i creatura p̄p̄
se a ibi cōstituit vltimū finis
hominis sic dictū fuit sup̄ pre-
cepto p̄mo. ca. v. b. tūc ē mor-
tale p̄m. Sic si morose de-
lectacōis cōsensum h̄z i actu
p̄mōtalis ut dicit̄ i p̄ultio
p̄cepto Sic si cōplac̄z delibe-
rate i cogitacōibz. verbis vel
opibz. que alias sūt mortalia
p̄ca. s̄ isto risu dic̄. xp̄us luc̄.
vj. Ve vobis q̄ nūc ridetis. qz
flebitis Ve aut̄ dic̄ p̄m mor-
tale Si aut̄ ex surrepcōe q̄s
rid̄z vl̄ sine cōsensu i mōtale s̄
tm̄. ex q̄dā leuitate ai. veiale
fieri posset Sic zara. gen̄. xvij.
de p̄or̄risu q̄ est p̄m mōtale
sup̄ illo luce. vj. Ve vobis q̄
nūc ridetis dicūt expositores
cōmuniter. q̄ ridetis sc̄z p̄ i ep̄-
tā leticiā ad p̄m mōtale d̄cli-
natē. fm̄ illd̄ p̄. ij. Qui letā-
tur cū malefecerint. a exultāt
in r̄bz pessimis. O die ḡ. cōtra-
r̄io faciam̄. mō lugēdo ut cō-
solem̄. Nā in malis p̄. xij.
risus dolore miscebit̄ a extre-
ma gaudij luct̄ occupat sed
in duotis Mat̄. v. beati qui
fletis quomā rid̄bitis Et p̄s-
ait Eūtes ibāt a flebāt mittē-
tes semina sua. veientes aut̄
veient cū exul. et. luc̄. xxij.

nōne sic oportuit pati xp̄m et
ita itare i gloriā suā. Amen

Seq̄t. vj. p̄ceptū. Ca. p̄mū.

Qunc de. vj. precepto
occurrit dicēd̄. q̄ d̄i
non mechaberis Me-
chia aut̄ p̄e dicitur
adulteriū viri. Adulterium a
v̄ro ē ois iordiāt̄ scubitus
maris a feie. q̄ iugalis tho-
rus violat̄ In h̄o ḡ sexto mā-
dato d̄ns v̄lēs phibere om̄z
mōdiatū scubitū nō dixit ge-
neralit̄. nō adulterab̄ s̄ sp̄alit̄
nō mechaberis Est ei p̄e me-
chia adulteriū viri. Q̄ d̄ deus
posuit p̄e duo. P̄io ad sig-
nificāz q̄ adulteriū viri ā alt̄
ei? illicit̄? scubit̄? est p̄mo et
p̄ncipalit̄ phibit̄ tāq̄ illud
q̄ d̄ p̄ se ē maius p̄m q̄z mu-
lieris adulteriū vl̄ fōnicatio.
vir enī fm̄ auḡ. s̄ adulterinis
iugijis ē fōciō ad resistēdum
scupiscēcie h̄z racōz maiorem
et mulier ē sibi ad regendū
cōmissa. Ideo peccat direct̄ e-
a p̄ se graui? fornicādo q̄z mu-
lier lic̄z vtrūq̄ sit mōtale vic̄z
viri et feie fōnicacō. Dicitur
aut̄ notāt̄ direct̄e a p̄ se. qz p̄
accēs illicita mulieris fornicā-
cō a maxie adulteriū fit ḡuidō
p̄p̄ ea q̄ nata sūt ex ea seq̄ vt
phis. occisio. i p̄dicio cōcept̄?

exhereditacō filioꝝ legitimo
rū. geneis ignobilitacō. pecu
racō abozsuū a cetera huiōi ꝑꝑ
ter que in maledictiōe relin
quit memoriā ei? a dedecus il
lius n̄ olebitur. eccl̄. xxiij. Se
cūdo dixit In sp̄ali nō mecha
beris. Ad excludēdum hūane
puerfitatis opinionē. qua vi
ri nōnūq; putāt nō mōcēs vl̄
turpe si fornicētur. ꝑmo de in
cōtinēcia gloriāntur a ꝑ opꝑ
positū mulierem velut ifamē
ꝑsequuntur. Vñ aug? de decē
cordis dicit. Ad hoc dilap sa ē
humana puerfitas vt vir ha
beatur qui vict? est a libidine
a nō habeatur ꝑ viro qui est
b libidinis victor. Hoc ergo
mādato. non mecha beris fm
aug. exo. xx. ꝑhibetur etiam
ois illicitus ꝑcubit? et etiam
ois genitaliū mēbroꝝ. siue fi
at ꝑ ꝑcubitū siue illicitus et i
ordinatus siue etiam innatu
ralis vsus vl̄ ꝑtactus qui fit
ad ꝑcutacōez libidis et causa
expiēde venereē delectacō
nis. s̄ h̄ etiā luxurie vicō tria
ꝑncipalit̄ iā sūt vidēda. Pr̄io
q; de testabile illud vicium sit
Secdo de remedijs cōtra luxu
riam Tercō de falsis excusacō
nib; quorū dā dicētiū se n̄ posse
c cōtinere. Quātū ad primū
notandum q; hoc vicium in se
est abominabile ꝑpter. qñq;

Est eni nociuū quātupliciter.
Et ē ꝑꝑ triplices ei? effect?
miserabile. Abominabile est
ꝑmo. q; est anxiatiuū a peni
tēciā iducēs Iero. Appetitus
fōnicacōis anxietas est. facie
tas v̄o ꝑnia. Vñ ꝑcedēcia sūt
āxietate? m̄te q̄s dñs spina?
vocat Osee. ij. di. Sepiā viā
tuā sp̄mis. Sp̄me sūt vigilie
timōes. exp̄se et solitudies
Secdo est erutescibile vicium
Vñ Job. xxij. ocul? adultei
obscuat caliginē. illud natura
ꝑclamat a seneca of dyoge
nē. q; canim? dicitur ut aug?.
dicit in de cui. dei. Tercō ē fe
tidum. Vñ Jobel. j. Iumenta
cōputruerūt in stercoꝝ suis
vbi fm greg? stercoꝝ luxuria
et ꝑputrescere est mori. nam
etiā ad s̄ra; dic̄ villb. s̄ vicijs
viri sp̄iales fetore hui? ꝑcc̄i
interdum sentiunt. vt scola
ris q; ꝑntia; scoꝝti i sua domo
sentiebat ꝑ fetore. Et archi
diacon? qdā i suo sentiebat.
qñ fōnicat? fuerat Quarto ē
fedū seu maculosū. Vñ sup
illud. j. cor. vj. Omne ꝑccatū
qd̄cūq; fecerit homo extra cor
pus ē. q; aūt fornicatur in cor
ꝑ? suū ꝑccat dic̄. glo. Ceteta
ꝑcc̄ta tm̄ aiā; maculāt. forni
cacō vero nō tm̄ animā sed et
corpu? condainat. et seneca in
voluptate nihilē magnificū

nisi qđ natura deo primā dece
at. qđ mēbroz viliū ac turpiū
ministerio vclxēs. slectacō
exitū fedat. Quinto ē infame
vñ ecclī. xl viij. Inclina. ti femo
ra tua mulieribz. et postea ma
culā dedisti i gloria tua. Est i
git' luxuriosus iā qđā ifernus
hñs ignē cupie fetore immū
dicie. et vermē olcie. Secū
do luxuria est qñq; gñibz no
tua vel displicibilis. Primo
deo: cuius tēplū violat et pol
luit. vñ. i. cor. iij. et. vi. nescit
quia tēplū dei estis vos. et spi
ritus dñi habitat i vobis. si qđ
aut tēplū dei violauerit dispē
det illū de? Et sequitur. empti
estis pco magno. glorificate
et potate dñi cōpe vro. sup
quo vltimo vcrō dīe glo. si n̄
parcis tibi ppter te. vel parce
tibi ppter deū. qđ sibi fecit te do
mū. Secūdo displicet āgelo
om̄ibus. quia hō r̄licta spūali
natura. ptē iumētāz sociat si
bi et eidē se copulat. vnde i vi
taipr̄m Angelus ad aspūm
fornicatoris nares obturauit
ñ aut ad fetore cadaueis. dis
plicz aut valde ppo āgelo qđ
sm ps. Angel suis dī māda
uit de te ut cus. te multum enī
displiceret iueni. cui tradisset
in custodia rex filiā suā. si cu
stodis negligēcia violāet. di
cit ḡ bern. in quouis angulo.

In quouis diuersorio reuerēti
am exhibe āgelo tuo. a ne au
deas illo p̄sente. qđ me vidēte
nō audēs Tercō luxuria iu
riat multū. primo. qđ rapit ei
ñ sua. s̄ seipm. Io. p̄. vi. n̄ gñ
dis ē culpa cū qđ furat? fuit
futatur ei vt elurietē. impleat
aiam d̄phelus qđ reddet sep
tuplū Qui aut adulē ē p̄t cō
dis iopiā p̄det aia; suā. iops
enī ē adulē corde. qđ isipies ca
res dei sapia. iops ecclā qđ nlli
fidē suat alteri vt; i dauid. ij.
re. xij. Qui fidē militē p̄cura
uit occidi fcūs adulē. Quāto
nocz luxuria p̄o sbiecto i re
bvtz luc. xv. i filio p̄digo. qđ
olūpsit luxuria oēm sbam su
am. nocet i corpe. quia senesce
re fac. vitā adimit. vires enē
uat. Ideo iterdū ec. multi p̄t
vnius luxuriā interficiūt vt
patet d̄ syclē filio. emor. gen
xxxij. nocet etiā in fama. Vñ
gen. penultimo. Ruben p̄pter
luxuriā. per iacob p̄uat? est p̄
mog enitura. Ruben inquit p̄
mog enitus meus Et post pri
or in donis. maior in imperio.
sup̄ esse debueras. sed sequit
non crescas. Quinto luxuria
est displicibilis qđ. valde pla
cet dyabolo. vt pt; i d̄monibz
incubis a succubis. vnde iob.
quadrage. legit. vclxmoth.
in locis humidis dormire. naz

In luxurie p̄co demon semp bi
nos h̄ies lucratur. et emit p̄
vilissimo p̄co fede et moimēta
nee d̄leacōis. Tercō luxuria ē
abhiabilis p̄p̄ triplices eius
effect⁹. Primus ē. q̄ luxuria
ē multū efficac̄ ad capiēdum
hominē. vnde numeri. xxiiij. ba
laam eā elegit. ad vincēdū is
rahel. quē alias vincere nequit
sapientissimos cecavit vt salo
monem et dauid. fortissimos
deiecit vt sampsonē. Scōs ē
q̄ luxuria est potēs ad retinē
dum in malo. vnde puer. xxiiij.
fouea p̄fūda os aliene simil
vulue. cui iratus est d̄ns inci
det in eam. Qui eni hoc vicio
laborat vix p̄t cape ea q̄ d̄i sūt
i. cor. ij. Aialis homo nō capit
ea q̄ sunt dei. Et dauid. xiiij. in se
nib⁹ de quibus dicitur declina
uerūt oculos suos vt non vid
rent celum nec recordarentur
iudicioꝝ iustoz. vñ et q̄ vxo
rē duxit. non se excusauit cum
ali⁹ se excusarēt d̄ veiendo ad
cōuiuium vt patet luce. xiiij.
Terc⁹ effect⁹ ē q̄ durissime
fuituti s̄bic̄. aiā eni nobi
lissimam facit seruire corpi et
eius turpissimo membro totū
corpus siue h̄iem facit seruire
mulieri. vñ tuli⁹. Ego nullum
libez dico cui mulier impat. le
ges imponit. vcat veniendū
est. abicit abeūdū est. hūcig

non mō seruu. s̄ nequissimū ser
uum iudico Malicia etiā h̄z f
vici⁹ patet ex septem filiab⁹
q̄s enumerat grego. xxxi. mo
raliū. que sunt cecitas mentis
incōsideracō. p̄cipitacō. amor
sui. odium dei. affect⁹ p̄ntis
seculi. horror et desperacō fu
turi. q̄z p̄petate ostēdit sc̄us
tlx. r. r. q. cliij. di. Quādo iferi
ores potēcie vehemēter affici
ūtur ad obiecta sua. cōsequē
est q̄ superiores vires d̄ordinē
tur et impediātur in suis actib⁹
p̄ vicū aut luxurie appetitus i
ferior sc̄z occupabilis vehemē
ter intēdit obiecto suo. sc̄z d̄
lectabili p̄pter vehemēciā de
lectacōis. et iō cōsequēs ē per
luxuriā maxime superiores vi
res d̄ordinētur. sc̄z racō et vo
lūtas. Sunt aut̄ rōnis q̄tuor
act⁹. Primus q̄dē simplex in
telligēcia. q̄ cōprehēdit aliq̄m
finē vt bonum. Et hic actus
impedit p̄ luxuriā s̄m illud.
dauid. xiiij. species decipit te et
occupacō s̄buertit cor tuū.
et quātum ad h̄ ponitur cecitas
mētis. Secundus act⁹ est
cōsiliū de h̄is q̄ sunt agēda
p̄pter finem. et h̄ etiā impedit
p̄ occupacōnem luxurie. Et q̄n
tum ad hoc ponit̄ p̄cipitacō q̄
ip̄ortat subtractionem cōsiliij.
Tercius est iudicium de agē
dis. Vñ dauid. tredecio. senes

auerterūt sensū suū vt nō r̄cōr
 darētur iudicōz iustoz. a q̄n
 tum ad hoc ponit incōsideracō
 Quartus est preceptū racōis
 de agēdis quod etiam ipedit
 p luxuriā. ne exequatur quod
 decreuit esse faciēdum Ex pte
 aut volūtatis cōsequit̄ duplex
 actus inordinat̄. quoz vn̄ ē
 appetit̄ finī Et quātum ad
 h̄ ponit amō sui quātū sc̄; ad
 delectacōnē quā inōdiate ap
 petit. Et per oppositum obiū
 dei iq̄ntū de? phibet delectacōz
 cupitā. Alius ē aut appetit̄
 t̄? eoz q̄ sūt ad finē. et quātū
 ad h̄ poit̄ affcūs p̄ntis seculi i
 quātū sc̄; in eo vult frui volu
 ptate. Et p oppositū poitur de
 speracō futuri seculi. quia dū
 nimis detinet̄ carnalibz delectā
 cōibz: n̄ curat pueire ad sp̄ia
 ḡ les s̄ eas fastidit. Quo ad
 h̄ p̄nci. notādū ē q̄d luxuriā
 vñ. sūt remedia. Nā cū luxuriā
 sit ignis q̄dā. ollā sc̄ialiū va
 soz calefaciēs: ō; vt q̄s v̄l a
 quā frigidā in ignē piciat. et
 liḡ s̄trahat l̄ ollā ab igne se
 moueat. Vnō p̄mū remediū ē
 cō? luxuriā vt ad aquā r̄currat
 frigidā ad lr̄z. se ifrigidādo
 l̄ lac̄mis se riḡ; l̄ aliq̄z aq̄; tri
 blacōis sibi int̄et vt discipli
 nā bonā q̄s sibi det v̄l flagell̄
 se fortit̄. l̄ capill̄ se trahat bar
 b̄ vel capitis v̄l tribulacōnē i

ferni vel alteri? saltem yma
 ginet̄. iō eccl̄ xi. Maliciavni
 us h̄re obliuionē fac̄. luxurie
 multe. sic in vitas p̄m. pater
 q̄ mulierē hospitiās tēptabat
 cādela accēsa omēs digitos cō
 buffit. dicēs. si hunc ignē sūf
 ferre ne q̄s: quo? sustineres in
 fernalē. vñ n̄ mix̄ si quorūda;
 aime dom? luxurie ignis cōre
 mat. q̄ aquā tribulacōis assu
 mē tardāt Scdm remediū vt
 tēptat? materia luxurie vt sūt
 cibi et potus nocui p̄ abstinē
 tiā s̄trahat. et sic deridēdus
 foret q̄ dicēt sibi displicere do
 mū suā icmeari q̄ accēse domū
 cōtinue fasciculos flāmigeros
 imiceret. sic q̄ luxuriā ardet et
 carnes vinū et cetera supflua
 n̄ vitat. nā s̄m ligna silue exā
 descit ignis. et s̄m vtutē h̄is
 sic itacūdia illius eit dicat eccl̄
 xx viij. Tercū remediū vt q̄s
 se elonget ab igne luxurie vi
 su. auditu. tactu. a cohabita
 cōne mulierum quantum va
 let quod iubet apostolus pri
 ma. Corint̄ lx. sexto. dicens.
 Fugite fornicacōnem vbi am
 brosius. cū alijs nempe vic̄is
 potest expectari conflictus
 hanc fugite ne approximatis
 quia non potest aliter melius
 vinci in cuius exemplum iō
 seph fugiens pallium in ma
 nu mulieris reliq̄t. gen̄ xxxix.

h et saluabit aia ei? Quartum remediū. Cū luxuria non sit qualiscūq; ignis. s̄ infernalis. oracōe opus est. Et sicut paciētes hūc ignem qui infernalis dicitur vel sancti anthoni. nō recedūt de eccia sancti anthoni nisi liberētur. Sic tales nisi iuuētur ab oracōe non essent. et adiutus debet quis sancto grās quotidie agere q̄ eū iuuat. hoc remediū docet sap. viij. Scui q; non possum aliter esse cōtinēs nisi deus det et hoc ipm erat sapie scire cui? esset hoc donū. ab h̄ dñm et de peccatus sū illū. Spāliter autē virgini virginiū hic seruēdū est. s̄ a votis stultis et indiscretis cauendū. Quintum remediū ē occupacō seu labor. sunt enim tria i h̄ie occupāda. viz mens principalissime. sensualitas. et corpus. ne ocium habeat. alias per has tres ptes velut p primas tēptacō intrat vñ inuita spm p̄res dixerunt occupatū vno. ociosū vō pluribus dmoib; tēptari. Et Beronius tēptacōnū et malaz cogitacōnū sentina ē iners ocii. Et Iero. ad rusticū. semp aliq; quid opus facito. ut te dyabolus inueniat occupatū. mens enim occupāda ē meditacōe scripturarū. vñ Iero. ad rusticū. Ama scripturarū studia et

carnis vicia nō a maib; sensualitas aliquo tristabili castigāda est. vt i primo membro dictum est ne lasciuat Corp? etiā corpali labore grauādum est iterdū vnde inuita patrū. pater cū esset artifiugulus et nimis impugnaretur a fornicacōe. figurauit de luto vxore corpi q; dixit. ecce nūc p te et vxore laborare oportet. et p? paucos dies cū tēptacio n̄ cessasset figurauit de luto filiā dices. ecce nūc et filiā nutrire oportet. cūq; labore nimium vexaretur dixit corpi p̄o. si hūc laborē ferre n̄ vales: noli fornicari. quā diligēciā vidēs deus. ab eo tēptacōem fugauit. Sextū remediū est elemosina vnde. j. thi. iij. pietas ad oia utilis est. vbi glo. ambro. si quis misericordiam seq̄tur si lubricū carnis paciatur vapulabit q̄dē: sed n̄ peribit. sanctus th. in. iij. di. xlvij. dicit nō pibit id est disponetur p talia opera mie ad n̄ peūdū. Septimum remediū est attē k ta custodia memorie. cum in uocacōe diuine gracie ne inimicus mēti cogitacōnes luxuriosas inserat. et si immiserit: statim expellamus conatu et oracōe. sic enim caput serpentis osterimus. sic fm ps. brat? qui tenebit et allidet puulos

suos ab petra. hic fm oīe dic
tū. principijs obsta. tarde me
dicina patur. sicut enī facilis
corui in orto tuo nidificantes
expelluntur. si prohibēt cū sola
ligna. siue stipulas oportare
inceperint. difficili? si oua ge
nerint. s̄ difficileme cū opere
pullo? habuerint. sic etiā faci
liter cogitacōni r̄sistit q̄s dif
ficili? dilectacōni. s̄ difficulti
me c̄sensui seu opi. optimū ē ē
go gr̄a stabilire cor. lxx. xiiij.

¶ Quo ad tertium p̄ncipale no
tādum q̄ multi luxuriosi sunt
q̄ dicūt se n̄ posse cōtinē. quod
n̄ ē v̄z si ad p̄fata media ten
derēt p̄batur tripliciter. P̄rio
autoritatibz scriptūe. nā gen
nij. ad chayn deus dixit. s̄b̄ te
erit appetitus tu? et tu d̄nabe
ris illius. Item ecci. xv. de? di
cit homini. apposui tibi ignem
et aquam ad q̄d volueris pone
manū. ante h̄iēm vita et mōs
bonū et malū. quod placuerit
dabitur illi. et ap̄tus. j. cor. x.
fidelis d̄us q̄ n̄ p̄mittit v̄s tē
ptari sup̄ id quod potestis. et
x̄ps math. xi. iugum meū sua
ue est. et onus meū leue. Et q̄
mō leue. si importabile. et j. io
v. h̄c ē caritas dei ut mādāta
eius custodiam? et mādāta
ei? graua non sunt. et iero. mā
ledictus q̄ dic̄ d̄ū p̄cepisse im
possibile. et augustinus nemo

peccat in eo q̄d vitare n̄ p̄t. q̄
fm eūdē p̄m ē a deo voluntari
um. q̄ si non esset volūtarium
non esset p̄tm. et ne dum ista
thxologi sed etiam tradūt phi
losophi. Nā vt dic̄ ph̄us. iij.
eth. sumus d̄ni oim n̄az opa
cōnum a principio vsq; i finē.
Et seneca. obmitte excusacō
nes. nemo peccat iuit? Se
cundo idem oñdit experientia
humanorū actū. Nam. ab
actu luxurie facit cessare vere
cūdia. de visioe paucorū h̄im
cur q̄ nō attēte ymaginata: a
tēptato visio d̄i et oīum āge
lorū et sanctorū. Ideo boecius i
fine. v. de consola. ph̄ie. Ma
gna vobis si dissimulare n̄ vul
tis indicta est necessitas p̄bi
tatis cū ante oculos iudicis a
gitis cūcta cernētis. Item ab
actu fornicacōis cessare fac̄
timor mutilacōis v̄l mortis cō
pulis intēse ymaginatus vt
in istis qui fugiūt mortem ad
loca vbi nulla ē mulier. cur q̄
non idem faceret timor mōtis
eterne. et v̄triusq; hominis. vñ
prouer. xx. dolor vulneris ab
stergit mala. Item ab actu
luxurie op̄sceret amor pecu
nie. vt si ex cōtinēcia lucrari de
beret q̄s casti? v̄l mille mācas
cur q̄ n̄ cōtinerem? p̄t regnū
celorū. p̄t q̄ q̄dā se castiuae
rūt. math. xix. Iso bern. dixit

Ignosce dñe. excusamus ter-
giuersamur vix est aliquis q̄ i
eis q̄ ad te sunt velit experiri
quid possit. etia qđ p̄mptissi-
me p̄t fm carnē. vel secūdu se-
culū siue timor ipulerit siue cu-
piditas traxerit. Tercō p̄; idē
a simili in irracōnabilibz. nam
piscis se tpaē p̄t ab esca si ha-
mum suspicatur. Avis a cibo
rethris si dolum suspicatur. a-
nimalia a laq̄o cauēt abscon-
dito Cur ḡ homo se non tem-
paret a veneno luxurie a cibo
delectacōis et a laq̄o demōis
cū talia vere coḡscat. vñ ecc̄.
vij. Inueni mulierē amariore;
morte. mulierē idest volupta-
tē q̄ corpus necat et animam

Capitulum secundum

am de spēbz luxurie et
eiꝫ fomētis tria sūt vi-
dēda. P̄mo q̄ sint spe-
cies luxurie Secdo q̄ sint occa-
siones ḡues luxurie vt cātus.
tactꝫ. et oscula. et q̄ sint p̄ca-
ctoree et huiōi Tercō q̄lia p̄ca-
sint tactꝫ. oscula. et huiōi q̄
a ad ḡdꝫ Quātū ad. j. notād
fm th̄. .x. q. clm̄. q̄ plures
sūt differēcie seu spēz luxurie
q̄ ponūt. xxxv. q. j. ca. Lex il-
la et excedūt se i malicia fm q̄
ḡdus hic anumerāt. Prima ē
simplex fornicacio Secunda

pxior adulteriū. Tercia iceſt
et vtrāq; aḡguat raptꝫ. Quar-
ta sacrilegiū. Quinta viciū cō-
tra naturā. omnibz istis pecca-
tur conf̄ sextū p̄ceptū. Prima
ē simplex fornicacō q̄ est cōcu-
bitus soluti cū soluta p̄iꝫ cor-
rupta. qđ dicitur propter stu-
prum. qđ non est simplex for-
nicacō. intelligitur fm alexā.
de bal. i suo tercō. Solutꝫ et
soluta a vinculo matrimoni
et sanguineitatis ordis. religi-
onis et voti continēcie. vñ for-
nicacō p̄prie d̄i luxuriosus v-
sus viduaz. meretricū. et ocu-
biar et iam corruptaz aliar
h̄c simplex fornicacō sp̄ ē mō-
tale p̄m. Qđ p̄; primo th̄b.
nij. vbi th̄obias ait filio suo.
Attēde tibi ab oi fornicacōne
et p̄ter vxorē tuā nō paciari-
cū scie. Crimē aut̄ importat
p̄m mortale. Item gal. v. p̄-
missa fornicacōe et alijs qui-
busdā vicijs d̄i. q̄ talia agunt
regnum dei nō possidebūt. Et
j. cor. vi. nolite errare. neq; fo-
nicari. neq; p̄dolis seruietes
neq; adulteri et. plura ibi po-
nit. et sequitur. n̄ sc̄z tales reg-
nū dei possidebunt. Eph̄. v.
scitote qm̄ ois fornicator et i-
mūdus. aut auarꝫ quod est p̄-
doloꝝ seruitus n̄ h̄z heredita-
tem in regno dei. Vñ numeri.
xxv. legitur q̄ cū fornicatus

esset populus isrl' cū filiabus
moab. iussit deus cūctos pñ
cipēs populi suspēdi i patibu
lis dē solē. et occisi sūt de ipso
xxij. milia. Ex q' p3 q' omēs
sequētes spēs luxurie sūt sem
p pēa mōtalia. qā q'lib; spērū
sequētiū ē maior quam sit sim
b plex fōnicacō. Sēda spēs
ē stuprū q' ē illegitim' d'cubi
tus q' v'ginalis integritas cor
rūpitur nulla pactōe sc; iur
gali pcedēte. Et ē g'uior quā
simplex fornicatio. nā valde
multa mala ex stupro sequūt.
Primo qā iniuriat' virgini si e
am vi opprimit. vel si eā n' op
pmit vi. tñ eā seducit p'p' qd
si eā vi opprimit vel seducit te
netur i foro cōscie vt eā ducat
aut ei satisfaciat. vel se cū ea
cōpōat vñ. exo. xxij. si seduxe
rit q's virgine nōdū d'spōsatā
dormieit q' cum ea. d'otabit et
hēbit eā in vxorē. si aut pat' v'
ginis dare noluerit. reddat
pecuniam iuxta modum d'otis
qm virgines recipere d'sueuerūt
Et si q's v'ginē rapuerit et stu
pauerit: ad huc g'uius ē p'c'm
Et similis si vi opprimat. Se
cūdo infamiā potest corrupta
iurrē. Tercō virgo p' stuprū
sepe impedit a legitimo ma
trimonio contrahēdo. q' p'pter
infamiā eā nullus ducet facili
ter. Quarto ponit' in via me

reticandi. q' fama p'dita a v'
ginitate: p'rior fit ad malum
Quinto in corpe et aia destru
it. Sexto seqt' nōnūquā volū
taria impeditō plis per v'ne
na sterilitatis a d'cubit' in de
bitos p'c'i cōf' naturā. Septi
mo volūtaria p'curacō aborsu
um a occisio plis nōdū bap'ti
sate interdū. Octauo stuprās
sic deteriorat tertā v'ginis. q'
ista q' poterat rōdē fructū cē
tesimū. solū reddit sexagesi
mum. vl' tricesimū. Nonō reci
pit' thesaur' irrecupabil' v'gi
nitatis. cū q' n' dispēfatur q' a
nemine reparatur. Huius pec
cati magnitudinē ostēdit scri
ptura genes. xxxij. d. q' sy
chem filius emor qui dynā fili
am iacob d'sflorauit iō interfe
ctus ē cū patre suo a toto po
pulo v'bis sue Tercia spēs
luxurie est adulteriū. Est aut'
adulteriū illicitus concubi
tus quo cōiugalis thorus vio
latur. et dicitur adulteriū q'
accessus ad alterum thorum.
Et semp est mortale peccatū
et si v'raq' persona ē in matri
monio d'stituta: est graui' q'
si solum altera. Aggrauatur
etiā p' violēciā. vt si alicuius
vxor' vi rapiatur de domo ma
ti. et itez fit g'uius si vxor' ra
pta vi per violēciā opprimat'
Itēz ec. aggrauatur peccatū

per alias circūstācias vicz si vna psonarū fuerit religiosa et alia in matrimonio cōstituta. aut vna fuerit i sacris ordibz. et alia in mīmonio. aut si fuerint adinuicē cōsanguinee. viri etiā vt sup̄ patuit ceteris pibus plus peccāt qm mulieres quaz deberent esse rectiores.

Quātū autē malū sit adulteriū pz ex. vii. Pr̄o qz affimilat̄ homicidio qd̄ amō: et ē maius oī pecunie furto. et sic fit i iuria aut diugi pprie. aut aliene. Cū enī vir et mulier sint vna caro. q̄ aufert vxorē suā alicui. idem est ac si ei seipsum auferret. vñ adulterium exsū peāt omē furtū. quia quod aufertur. vicz creatura racional̄ melius est quā quecūqz terrena substācia. idcirco phibicō adulteriū imediate ponit̄ in decalogo post phibicōem homicidij. et an̄ phibicōem furti vñ clemēs pap̄ dicit. qd̄ i oibz pcīs adulterio graui? secūdū in penis tenet locū. sed fur suspenditur p pua re et adulē q̄ si nichil patit̄. Etiam adulter qui peccat cū soluta se furatur vxori legitime. Secundo fit p adulteriū iniuria magna deo. cuius sacramētū violat̄ et māculatur. qd̄ in paradiso instituit incarnat? approbavit. et passus sanctificauit. Contra illō

collo. iij. viri diligite vxores vr̄as sic et c̄stus ecciam suam dilexit. p̄ q̄ vicz sanguinem fudit et de cui? c̄sti latere sacramēta oīa fluxerūt. Adulter enī qd̄ deus diūxit sepat. Terco ex adulterio sequitur hōicidia sepe. vñ. ij. Re. xi. Statim postqz dauid adulteriū omisit pcurauit occidi fidelē vriā militem suum. Quarto tales in fortunati sūt sepe i trāsitorijs rebz vt ptz in eodē dauid. cui ij. regum. xij. Deus p? adulteriū dixit. nō recedat d̄ domo tua gladius vsqz i sempitēnū. eo qz dispexeris me et tuleris vxorē vriē et h̄c. Quinto iterō ex adulterio seqtur. exhereditacō filioz legitimoz i malū magnū t pale eoz. et i malum aīe adultere q̄ tenetur restituere. vñ ecc. xxxij. Mulier oīs relinquens vix suū peccabit. Statuens hereditatē ex alieno matrimonio. ppter h̄c omni lege phibet̄ adulteriū. et grauius penis punit̄. Ideo sexto adulter cōtra omnem legē peccat. Primo cōt̄ legē nature q̄ dicit. qd̄ tibi n̄ vis fieri altēi ne feceris. Nullus aut̄ est qui vellet vel velle debret. qz alius cū sua vxore vl̄ filia luxuriaret. Ideo gen. xxvi. Abimelech statuit qui n̄ fuit de lege circūcisoz vt quicumqz vxorē

abrahæ tangeret. occideretur
 et lex roānoꝝ fuit vsq; ad the
 odoſij xp̄iam tpa. adulterā p
 petuo ātro clausam manē. et.
 ff. no. li. x. ca. nñ. Lex hūana
 punit adulterꝝ pena capitis.
 qđ hodie ſeruat̄ i q̄buſdā c̄ſtia
 noꝝ terris. lex etiā vet̄ dina
 ſic dicit leui. xx. ſi mechat̄ fu
 erit qđ cū vxore alteri. et ad
 ulteriu ꝑetrauerit. cum vxore
 proximi ſui. morte moriatur.
 et numeri. v. ꝑ iudicium zeloti
 pie adultere d̄. ſi declinaſti a
 viro tuo ac ſi pulluta es. et cō
 cubuiſti cum altero viro. hñs
 maled̄cōnibo ſbiacebis. det te
 deus in maledic̄tōem exēplū
 qđ cūctoꝝ in populo putreſce
 re faciat femur tuū. et tumēs
 vter̄ tuꝝ dirumpatur. Sep
 timo qđāmo° infames efficiū
 tur. adulteri et adultere. vñs
 vt ſupra apud romanos vsq;
 ad tpa theodoſij. Adultera ꝑ
 petuo clauſo antro tenebat̄
 et ea vt ſcorto leones vti po
 terāt. ſi theodoſijꝝ ipatō hanc
 penam in aliam commutauit.
 e Quarta ſpēs luxurie ē ince
 ſtus. qui eſt illicitus ꝑcubitꝝ
 cōſanguineoꝝ ad inuicē in gra
 du ꝑhibito. ſiue ſit inter con
 ſanguineos ſiue inter affines
 Et ꝑc̄m hoc tāto eſt grauius
 q̄nto gradꝝ cōſanguinitatis ē
 ꝑꝑinquoꝝ. Quantum autem

peccatum iſtud ſit ſteſtabile
 patet ꝑ aplim. i. cori. vi. qđ tra
 didit ſathane illū fornicatoꝝ
 rē qđ cū nouerca ſua fornicatꝝ
 fuerat. et ſecundi. Regū. xiiij.
 Aman qđ ſoroꝝe ſuā corrupat
 a fratre ſuo abſolon interfec
 tus eſt. Quinta ſpēs ē ſacri
 legium qđ eſt illicitus ꝑcubi
 tus quo continencia deo ſacra
 ta leditur ſiue violatur. et dic̄
 Alexan. de hal. qđ continenci
 a deo ſacrata dicitur continen
 cia ſ religioſis ꝑfeſſis ſiue
 viris ſiue mulieribus. et i hñs
 qđ ſuſceperunt ſacros ordines
 et qui votū continencie emiſe
 runt. omniū ergo talium con
 cubitus ſacrilegium eſt. Dicit
 tur enim ſacrilegium violacio
 ſiue leſio. vel irreuerencia illi
 cita. vel ſurpacō ſacre rei inui
 to domio. Et dicitur ſacrilegi
 um quaſi ſacledium. id ē ſacrū
 ledens. Quelibet autem di
 ctarum continenciarum eſt
 res ſacra quia deo oblata. Et
 eſt actus religionis ipſe ob
 ſeruacio talis caſtitatis. quia
 ad diuinum cultum eſt ordia
 ta. et ꝑꝑ concubitum violat̄
 inuito domino ſcilicet deo cui
 oblata eſt. Eſt autem hoc ꝑc
 catum valde grande et graue
 ꝑꝑter quinq; . Primo quia
 ſit ſemper cum circumſtancia
 votifrac̄tōnis. et ſm aplum.

p̄nam fidē tales irritā faciūt
 Secūdo q̄z ibi semp̄mittit̄
 furtū. vel rapina. q̄z deo sacra
 tum. eo invito. auferitur quod
 tāto peius ē q̄nto s̄tractum
 donū ē in cōpābilius. vñ ecci.
 xxvi. ois ponderatō non diḡ
 na ē aie cōtinētis. Tercō q̄z va
 se deo sacratio imūde q̄s abuti
 tur. sic enī in loco sacro q̄s lu
 xurians. vel peccās aliter pl̄
 peccat q̄m extra talem familia
 faciēs. sic etiā plus peccat q̄
 cum p̄sona deo sacratio peccat
 quā maculat. conf̄ illud. p̄sa.
 lii. mūdāmini qui fertis vasa
 dñi. vnde sicut qui calicē in lu
 tum p̄iceret sic isti corpus deo
 sacratio in lutum peccati p̄ici
 unt. Quarto de āgelo dñi qui
 deo seruire deberet faciunt de
 monē spurcissimū. vñ malach
 ii. labia sacerdotis custodiunt
 sciam et legē req̄rūt ex ore eꝝ
 quia āgelus dñi exercituū ē.
 Quinto d̄ dīno facit huiem be
 stialem. deo enī sacratio perso
 na. vocatur deꝝ. vñ exo. xxiij.
 dñs n̄ detrahēs. p̄t ei sacerdos o
 ficiēdo qd̄ nullꝝ valet āgelus
 et similit̄ dimittendo peccata.
 Sexta species luxurie est
 p̄c̄m cōtra naturam. perquā in
 telligitur ois iordjata effusio
 seminis extra vas sibi debitū i
 ordine ad generationem. Pre
 dicādo aut̄ d̄ hoc vicio publice

debet q̄libet cautus esse et tm̄
 in genere d̄ ipso loqui taliter
 tamen q̄ q̄ rei sunt ex hoc vā
 leant agnoscere culpam suā.
 sed species et modos huiꝝ tur
 pitudinis nō expedit corā po
 pulo particulariter explicac̄
 ne pure aures maculentur. et
 ne q̄s facere discat qd̄ ignora
 bat. quilibet tñ distincte i cō
 fessione si reus est se debz ac
 cūsare. et cōfessor prudēs d̄ h̄
 caute vbi oportet rimari. sunt
 aut̄ h̄z nephādissimi p̄c̄i mul
 ti modi fm̄ th̄. vbi p̄us. Pri
 mus vocatur imundities siue
 mollicies. puta q̄n sine ocubi
 tu. volūtarie p̄curatur pollū
 cā delcācōis venere. et fit p̄
 c̄tactum p̄riꝝ genitalis siue
 alieni. et p̄ quoscūq̄ alios mó
 dos illicitos. q̄b̄ huiꝝ pollū
 catur volūtarie p̄p̄t experiri
 delectacōem veneream. Se
 cūdus modꝝ et prior fit q̄ndo
 nō seruat̄ modus naturalis
 cūbendi. et hoc fit quātū ad
 instrumētū. vel q̄z non ad d̄bi
 tū vas sc̄z qd̄ a natura ad ge
 nerandū deputatū est. aut q̄n
 tū ad alios cūbendi modos
 bestiales a mōstruosos. Terc
 cius ē prior sc̄do et p̄p̄ vocat̄
 sodomiticū peccatū. qd̄ fit p̄
 concubitum ad non debitum
 sexū puta cū masculꝝ cōcūbit
 cum masculo. Aut femina cū

feia. de hoc p̄co loq̄tur ap̄tus
 Ro. j. Quāt̄ ē pessimus. q̄ di
 cit̄ bestialis. et fit p̄ cōcubitū
 rei. nō eiusdem sp̄ei. ut cum q̄s
 cumbit cū bestia. hoc pecca
 tum sexte sp̄ei videlicet viciū
 cōtra naturā ē grauiissimū inter
 oīa p̄ca carnis s̄m aug. de ad
 ulterinis coniugijs. Et p̄ tri
 pliciter. Primo quia grauiissi
 me hoc deus puniuit. q̄ causa
 diluuij fuit s̄m methodiū. vñ
 gen. vj. omnis caro corrupat
 viam suam sup̄ terrā. omnis ca
 ro id ē hō. et gen. xix. dñs plu
 it sup̄ sodomā et gomorrā ig
 nē et sulphur de celo. et genes
 xxxviii. Onā fūdebat semē su
 p̄ terrā idcirco percussit eū dñs.
 Secōdo leges pena mortis hoc
 plectūt. vñ leui. xx. q̄ dormie
 rit cū masculo cōctu feieo mo
 riatur. Tercō infra bestia hōiem
 mergit. nulla ei bestia similia
 facit. non ḡ mirū si vt sancti
 dicunt. et iero. p̄sertim in noc
 te natiuitatis c̄sti om̄s sodo
 mite occisi sūt. et fere icarnāi
 h̄ de p̄p̄ h̄ viciū desijt. Sec
 cūdo p̄ncipalit̄ vidēdū est de
 fomētis et nutrimentis sp̄ez lu
 uie. et sūt plura q̄ vix sine p̄co
 luxurie fieri p̄nt vt vilus mul
 eris incautus. auditus. cātus
 locucō de veneris. et tactus
 oscula. āplex. et huiōi. nō so
 lū aut̄ fōnicacō et sp̄es luxurie

sūt p̄ca mortalia: s̄ etiā p̄fa
 ta impudica actū carnalis co
 pule p̄cedēcia et ad eū alliciē
 cia sūt p̄ca mortalia q̄n̄ fiūt li
 bidinose cū aliena muliere: vt
 q̄n̄ q̄s cū n̄ sua facit talia. illa
 intencione vt per hoc in se vel
 muliere exercet cōcupiam eius
 aut ip̄am inclinet ad sui cōcu
 pistēcia q̄d p̄. q̄. math. v. s̄z
 qui viderit mulierē ad cōcupi
 scēdū eā. id ē eo aio vt cōcupis
 scat. illud eni non est iam titū
 lari solū sed plene cōsentire li
 bidini. et seq̄tur mechatus ē
 eā in corde suo. sup̄ quo dicit.
 cris. q̄ viris dñi hic loquitur
 hoc etiā de feminis dicit. ego
 multo magis osculum libidio
 sum tactus et similia sūt mō
 talia et contra p̄ceptū non me
 chaberis. Ideo. cyprianus i de
 virginitate. certe ipse concu
 bitus. ipse amplexus. ipsa cō
 fabulacō. et osculatio. et feda
 dormitacio crimen est. Item n̄
 solum deliberatus consensus i
 actum peccati mortalis ē mō
 tale. sed etiam consensus deli
 beratus in delectacōnem pec
 cati mortalis in veneris. est
 speciale mōtale peccatum vt
 patebit in nono p̄cepto Ego
 plus prefati tactus et vilus
 et huiusmodi dicit tam̄ tho. 1.
 1. quest. c. l. ij. peccatum mōta
 le dicitur aliquid dupliciter.

Uno modo fm spēm suā et h
mo° osculū. āplex? vl tact?
fm suam spēm n̄ noiant p̄tm
mortale. p̄nt enī h̄c ab q̄ libi
dime fieri. vel propter osuetu
dinem patrie. vel p̄pter aliqm
necessitatē aut racōnabilē cau
sam. Alio modo dicitur aliqd
esse p̄tm mortale ex sua causa
sic ille q̄ dat eleōsnā vt aliqm
iducat ad h̄resim. et isto° tac
t? et huiōi vt d̄cm fuit p̄? sūt
mōtalia p̄ca q̄ fiūt. p̄p̄t̄ d̄leacō
nē morosa; i veneris. Tercio
p̄nciplr notāb q̄ sic mai? p̄c;
ē adulteriū q̄; simplex fōnica
cō. et saclegiū mai? q̄m adulte
riū vt prius d̄cm ē. sic etiā ta
ctus oscula et huiusmodi inf
adulterantes vel q̄cunq; alie
impudicicie maiora p̄ca sunt
q̄m iter talia q̄ fiunt soluti cū
soluta. et sic de osculis sacrile
gorū maiora sūt q̄; adultēorū

Capitulum tertium

*E*st p̄terea aliud multū
peccato luxurie deser
uiēs. vic; chorea. de q̄
vidēda sūt tria. P̄rio q̄; piclo
sus lud? sit. Sc̄do an possit fi
eri sine p̄co. Tercō q̄n sit p̄tm
mōtale. *Quātū ad. i. notāb*
q̄ elvisae ē piclosus lud? val
de. p̄p̄t̄ septē. *Quo q̄ chorea di*
abolicū h̄; exordiū. vt refert

magister historiaz. nā a sarep
thauro quodā demōe sic d̄cto
exordiū habuit. q̄ demō in sifi
tudine thauri gerentis i h̄ue
ris signū lune corniculate al
be eḡ diē de flūie ab eḡp̄cijs
i die quodā festo cū tympāis
et choreis ē venerat? et sarep
thaurus iste in flumie nil ibi
de gestus ostendit. saltando
quos eḡp̄ci; secuti sūt i ter
ra elvisando. postquam autē sa
repthaur? eos excitaueāt ad
elvisandū: euanescebat. vñd
et nūc loco sarepthauri vetula
aliq̄ idēst puella aliq̄ p̄ ceteris
ducitur. *Sc̄do q̄ scriptura* b
de maxis malis refert. q̄ cho
reas secuta sūt vt plurimū. nā
exodi xxx. cū moyses appo
pinq̄sset ad castra. vidit vitu
lū et choreas. iratus ē valde et
p̄iecit de māu tabulas. et con
fregit eas ad radicē montis d̄
inde assumptis secū filijs leui
interfecit. xxiiij. milia lxiiii
nā hodie in choreis vitulus p̄
quē designatur lasciuia vene
ratur neglecto dei seruicō. sic
matth. xiiij. saltatrix foē am
putari caput iohānis bapti
ste. q̄ maiō int̄ natos muliez
n̄ surrexit. et eze. xxv. d̄; p̄ eo
q̄ plausi li manu. et percussit i
pede et gausa e? ex toto affe
ctu sup terrā ecce e° extēdam
manū meā sup te et tradam te

*Demon mivens
chora.*

b 210

*Chorea
dicitur
p̄mole*

10

3tes
 direptionē et interficiā te & po-
 pulis. Tercō dissuadēda ē chō-
 rea quā ibi demon h; valde mul-
 ta arma ad occidēdū aīas mu-
 lier enim vt ait iero. gladius
 est igneus. ibi enī vic; in chō-
 rea tot sūt gladij. quot ad ca-
 piendum vestib; sunt ornatī.
 Ibi ei gladij accucōres. quia
 ad aspectū. an. retro. infra. et
 sursum. pacōres. Ibi etiam gla-
 dij flāmei luxuriā accidētes.
 Ibi insup āma fōcōra ad vicēdū
 q; mulier ibi q; demon elegit
 ad adā. sampsonē. dauid. salo-
 mōez. iob. thobiā. ad filios is-
 rahel seducēdos. Mulier enī o-
 nata ē sarena dyaboli per qm
 multitudinē infinitam. Stulto
rū capit ad interitum. Sice-
 ciam econuerso de viris ē itel-
 ligēdū. dyabol; enī i ppa spē
 nimis horribil ē. iō p vix vel
 mulierē seducit. Quāto quā
chorea quodamō cōtra oīa sa-
crāmēta ecclesiastica exceditur.
 Nā i baptisimo patrin; ait lo-
 co baptisandi. abrenūcō dya-
 bolo. et omib; pōpis ei;. sed i
 chorea est pcellio dyaboli ubi
 fistulator est cātor. scolares
 peccatores et transitus ad si-
 nistram. contra ordinem fit cu-
 ius causa. vesp̄as. sermones
 et huiusmodi. tales negligunt
Matrimonij ibi fides facilliter
etiā vilū violatur. cōfirmacōi

que p crisma signū crucis im-
 p̄ssit frōti iniuria fit. p sarta et
 pep̄la. et cetera illicita q sūt si-
 gna demōis. pnie sacramēto i-
 iuriantur qd in qdragesima re-
 cepāt et iā se demonū exerci-
 tui imiscēt. Eucaristiā qm su-
scepāt. sic iudas. p̄cis statim
maculāt. Extreme vntōi hū
q suscepēt ingti sātate colla-
ta abutūt i corpe toto. et spā
lie maib; et pedib; Quāto
diuisantes oib; qnq; sensib; et
mēib; peccare pnt. vic; ḡllu
ornatu. cātu. visu. et. auditu.
nā supbiā et auariciā puocāt
i n hōtib; filia sicut ipi vestim
ta luxuria ibi cūis ē in cordē.
indig cōem pcurat cū mulier
et puelle volūt a maritiis p̄n-
tib; hēre p̄cōla. iuidia ibi p̄cu-
rat cōtra eos q mag; excellunt.
Gula nōnūqm sequitur. et po-
tissime accidia. quia sicut gu-
stato spiritu desipit omis car-
ro fm grego. sic gustata car-
ne desipit dei famulatus. Se-
xto quia multa dissuadent in-
eptam leticiam choree et alio-
rum. sumus enim in exilio sur-
sum respiciendo. suspirandum
esset q sumus exules et incer-
ti de reditu. infra infernus qm
intrare possumus et terra i qm
sepulti cōuertemur a dextris
p̄lpera. et a sinistris adūsa q
nos p̄cāe faciūt. fm illō psal

Cadēt a lattē tuo mille A ter
 go sūt nra pēta que fecimus
 an in q̄ cadere possumus. In s̄a
 mordēs oscia cū carne ifecta
 Et extia demonum multiplex
 puḡ. Vñ iero. gladiū tenz lo
 nis vt me perimat. ex omi p̄
 te sūt pericula **Septimodi**
suadēt choreas. sc̄tōz et pru
 dētū exēpla. nā refert greḡ
 li. iij. dyalogoz q̄ v̄gini de
 uote maia virgo apparuit no
 ete ei ondes coeuas in alb pu
 ellas. quibz cū v̄go se adiūgē
 vellet: maria ait vt nichil vlt̄
 leue ageret. a risu et iocis ab
 stineret. sic q̄ tricesimo die ei
 iungeretur. Quod a factum
 est. nā visio disparuit. virgo
 se a p̄fatis abstinuit. pentibz
 mutacōem. miratibz visionem
 aperuit. xxv. die febre corripit
 tur. Et xxx. die in lora exitus
 mariam cum puellis pre nomi
 natis vidit. Quā virginem cū
 maria v̄ caret. moritua cla
 mauit vt potuit. Ecce dñā ve
 nio. ecce dñā veio. et sic eadē
 voce spm̄ reddidit. Ex q̄ p̄z q̄
 choree et iepte leticie ab iḡllu
 regni ipediūt. vñ i vitis phi
 losophz s̄ socrate legitur q̄
 ceromā venit populū q̄ ibi in
 luxuria lapsū. auct̄ dicitate sua
 ad vsū frugalitatis ruocauit.
 matronas a viris sepatas. et
 pueros a parētibz ad pudici

ciā et ad debita societatis ob
 sequa suo studio reduxit. Indu et op̄is filia. Dea
 rit q̄ matronas vt auātas vt regnomi n̄ dicit.
 Res. cetera q̄ sue dignitatis d̄ hanc. parturient.
 namēta. vlt̄ luxurie instrumen̄ ibz quoz ad est.
 ta deponerēt. et in iunonia edē
 blata ipsi deo assectarēt. docēs
 vera matronarū onamēta pu
 dicitā esse. **Quo ad v̄p̄nci** f̄ s̄n chorifare
 pale an chorifare sit peccatū. **Sanx peccati**
 Rñ. fm alb. in. iij. di. xvj. q̄ **et quala.**
 chorea et huiōi ludi siue fiant
 cātū. siue musicis. fm se nō sūt
 mali q̄a possunt bñ fieri aliqñ
Sed ex triplici causa p̄nt fieri
mali ex circumstantia. Quaz
 una a p̄cipua est mala intēcō
 vt quādo fiunt ad ondebā iac
 tanciam a prouocandum libi
 dinem. sicut fere om̄s mo^o ex
 ercēt a iō etiā ecclesiastice p̄
 sone talia deposuerūt. qz etiā
 in signis gaudij nō est om̄i
 cādū cū peccatoribz. **Alia cā**
 ē. qñ non fiūt suo tempore vt
 tēpore tristicie. quia sic d̄ ecē
 xxij. musica i luctu iportuna
 narracō. Et hoc mō interd̄ pe
 nitēti ne sit i ludis. qz dum pe
 nitet tēpus est flendi **Tercia**
 causa est ex officō p̄sone su m
 pta. sicut clericis interdicit̄
 venacō. et aliij ludi qui a in sor
 te dñi electi alijs exercicijs d̄
 bēt occupari. **Dico autē q̄ qui**
 q̄ cōcurrētibz ad choreā nō sit
 iprehensibilis. Primum q̄ sit

Sextum Preceptum

Obitus tpe scz gaudiū sic i nup
 cius vel tpe victorie vel libe
 racōis hōis vel patrie. vel ad
 uentus amici de terra lōginq̄
Secundū ē q̄ sit cū honestis
 psonis s̄ quibus non oriatur
 p̄sūpcio mali. non cum lecca
 toribus vel meretricibus. Terz
cū q̄ fiat a psonis secularibus
 q̄ monialibus monachis et cle
 ricis p̄pter hoc q̄ in alijs s̄bēt
 occupari oēs choreā puto illi
 citā esse. Quātū ē q̄ honesto
 modo fiat n̄ gesticulacionibz
 nimis ihonestis v̄l iordimatis
Quintū ē q̄ cantz exercitās in
 talibus et musica nō sint de illicitis.
 s̄ de moribus v̄l s̄ deo. s̄ me
 lodya aut nō ē curādum ut pu
 to q̄ in talibus necē est fieri me
 lodyam leuem q̄ aliqualiē exp̄
 ḡ mat modū chorisandi. Quo
ad tercū p̄ncipale. q̄n chorisā
 re sit peccatum. Quēitur vtz
 peccēt mortaliē choreatrices
 ducēdo choreas huiōi illicitas
 siue i festis. siue i p̄festis die
 bus Rñ. viii. sup ray Credo q̄
 sic si hoc faciāt causa meritādi
 v̄l se v̄l alios ad libidiez. Aut
 si choreas ducūt de consuetudie
 licet h̄ non faciūt corrupta im
 tēcōe vt dictū est peccāt mō
 taliē. siue i diebus festiuis h̄ fa
 ciāt. siue p̄festis cū inspiciētes
 a deo puocēt ad libidmē q̄ di
 cat Jerō. iniquadam omeli. q̄

*Quando peccent
 chorifantes.*

Capitulū Quartum

non credat viro si dicat se ille
 sum euasisse a spectaculis ta
 liū cū dauid ex eo q̄ vidit ber
 saceam lauante se ad libidmē
 puocat? sit. si autē aliqs vel
 aliq̄ mulier raro et sine aliq̄ cor
 rupta itēcōe imisceat se huōi
 choreis. n̄ audo dicē q̄ sit mō
 tale p̄m. s̄ nec audo eū v̄l eā
 excusāre et assecurāre a p̄cō mō
 tali. cū se igerat piclo puocā
 bi alios ad libidiez. Et ip̄o f̄cō
 vidat approbāre choreas. et ex
 ep̄lo suo auctoritatē alijs si
 milia faciēdi prestare hoc ille

Capitulum quartum

21. vnc s̄ actu coniugali q̄
 fit i m̄rimonio vidēda
 sūt tria. Nā s̄m. alex.
 s̄ hal. et th. i m̄rimōio triplex
 ē i ḡne concubitus. Primus licitus.
 Secundus fragilis. Tercius i
 petuosus. Licitus fit triplici
 Primo causa suscipiēda p̄lis
 ad d̄inum cultum educāde. Et
 sic est in officii multiplicāda
 nature. vnde. j. thi. v. volūti
 niores nutere filios p̄creare
 Est igit̄ concubitus i matri a
 mōio meritoz et v̄tutis actz
 q̄ s̄ castitas coniugalis. q̄n fit
 solū cā p̄lis p̄creāde et religi
 ose educāde ad āpliādū cultū
 d̄inū. Et si tūc allunt aie s̄bi
 te circūstācie est actz v̄tutis

que dicitur religio. Secundo est merito? a virtuosus actus memorialis quoniam alias est bene circumstantionat? a fit solum causa reddendi debitum alteri coniugum quia tunc est actus iusticie que unicuique reddit quod suum est. vñ. i. cor. vii. vxo-ri vir debitum reddat. Tercio est merito? quoniam alias nihil illicitum iterueit. a fit solum ab vno coniugum pro vitare fornicationem in altero quam alias in eo facilius cauere non posset. Et sic est in remedium concupiscentie. i. cor. vii. Vnus quisque habeat suam uxorem et ut si vir videat uxorem de alio temptari a adhibita diligentia sufficienti in cohibendo adhuc timet de malo fornicationis eius? a ab ea non petentem accedit non propter plebs tamen ut ponat remedium fornicationis eius? Aut e converso si mulier videt virum in adulterium inclinatum. a ab eo petit debitum et tales merentur. sic etiam meretur mulier modicum ornatum portando. solum ideo ne maritus propter uxoris contemptum adulteretur vñ. i. cor. vii. mulier que nupta est cogitat que mundi sunt quomodo viro placeat. Extra illos tres casus est peccatum actus coniugalis interdum petenti solum interdum reddenti. a postceteri. Interdum veniale. Interdum mortale. vñ ut pe. 8. palu. ponit i. m. fit licit? act? Quar-

to quoniam quis petit debitum pro vitam fornicationem in semetipso. Sed quiritur propter secundum modum. Vtrum vterque coniugum teneatur sub precepto alteri reddere debitum. Rñ. fm. tlv. Sco. et magistrum i. m. di. xxxij. quod quilibet coniugum tenet ex precepto alteri petenti reddere coniugale debitum exceptis casibus rationabilibus? postea exprimentis. p. p. verba magistri dicentis. vbi presus. Cum in omnibus vir presit uxori ut caput corpori est enim caput mulieris. In soluendo tamen debitum carnis pares sunt. Ideo apud utriusque precipit in hac causa sibi invicem subici dicentes. i. cor. vii. vir uxori debitum reddat. similiter et uxor viro. quia mulier non habet potestatem corporis sui sed vir. similiter vir non habet potestatem corporis sui sed mulier. Ex quibus patet quod in contractu matrimonii vir dat corpus suum uxori ad actum matrimoniale et e converso mulier viro. Vñ sic ex primo precepto a de rigore iusticie tenetur homo non auferre alienum inuito domino. Ita tenetur ex precepto et iusticia alienum reddere petenti. ergo cum vnus coniugum petit corpus alteri? ad actum matrimonialem et hoc secundum debitum vsu. tunc tenet reddere nisi habeat legitimam excusationem. Alias facit contra dei preceptum non restituendo.

alienū. Et si alter p̄ hoc inci-
dit in fōnicacōem: etiā nō red-
dēt aliq̄ mō iputādū ē. Et in-
telligēdū est illud. siue expli-
cite debitū petatur vt p̄ v̄ba.
siue implicite. vt p̄ aliq̄ signa
b Sunt aut̄ hī casus i q̄b²
etiā petēti nō tenet̄ reddere.
Prim² q̄n petēs amisit ius pe-
tēdi. vt q̄n fornicatus ē a hoc
alteri publice cōsiterent. tunc ei
nocēs p̄didit ius petēdi. et iō
innocēs p̄t eū repellere nec te-
netur reddere nisi postq̄m ip̄-
sū nocentem sibi reconciliauit
carnaliē sibi cōmiscēdo. Rō dci
est. q̄a ex q̄ non fuauit nocēs
siue fornicā² fidē. alter n̄ tene-
tur ei seruare fidē nisi vt nō cō-
misceatur alteri. vñ dicit tho.
in. iiij. dis. xxxv. aū. j. Vir p̄
prio arbitrio p̄t dimittere vx-
orē quo ad thoz. debitū vidēliz
negādo. q̄m scito sibi cōstat d̄
vxoris fōnicacōe. nec tenet̄
ei reddere debitū nisi p̄ ecclia²
cōpellatur. Quātū vero ad co-
habitacōem. nō p̄t dimittere
vxorē fōnicariā nisi iudicō ec-
clesie. hoc ille. Et ecōuerso de
vxore respectu viri. d̄ isto lo-
q̄tur cōst. math. v. Qui dimi-
serit vxorē suā nisi p̄ter fōni-
cacōem eēt. Scōs casus ē q̄n
nō dū acq̄sui ius petēdi d̄bi-
tū vt i tpe p̄ m̄rimoniū cōtrac-
tū. si n̄ dū cōsumatū q̄ interim

p̄t intrare religionē. ymo fm
villhel. peccat mōtaliē. q̄ an be-
nedicōem nuptialē vxorē coḡ
scit in locis vbi cōsuetū ē bene-
dicōem adhiberi. Tercio cas-
sus est secundum thomam. q̄n
maritus rōditur impotens ex
causa ex matrimonio secuta.
puta si prius debitum reddi-
dit. et ex hoc factus ē ipotēs
ad iam reddēdum. tūc mulier
nō habet ius petēdi Et tūc in
petēdo magis se meretricē cō-
deret q̄z coniugē. Quart² q̄ndo
q̄s maiori vinculo astrictus ē
ad nō reddēdū. eo q̄ v̄git. in
notabile nocumētū sanitatis
sue. Tenet̄ hō plus ad cōserua-
cōem sui q̄m ad reddicōem da-
biti vt q̄ p̄sona ifirma ē a p̄-
babilit̄ timeret̄ ex reddicōne
eius infirmitas. dicit aut̄ th. si
mulier ifirmatur certū ē q̄ ex
carnali coytu ei piculū iminet
Quintus est quādo verifimili-
ter vel p̄babilit̄ timetur. d̄ pi-
culo extincōis fet². aut ab-
orsū tūc neuter teneret̄ redde-
re alteri. q̄ maiori vinculo te-
netur ad cauendum occisionē
fetus in vtero pregnātis aut
vt non nascatur abortus quā
teneat̄ reddere debitū. Sex-
tus non tenetur reddere d̄bi-
tū in sacro loco. q̄n nō sacer lo-
cus et apt² haberi p̄t. quia a-
lias irreūcia fieri loco sacro

q̄ pollueret. et r̄conciliacione
indigeret. vt tenet. Iob. an-
dree. hosti. arch. de c̄secta. di.
i. eccl̄s. extra. ca. i. s̄ q̄n̄ alius
locus q̄m sacer haberi nō pos-
set tūc ibi teneret q̄s s̄m alb
reddere s̄bitū. nec etiā redde-
re licz debitū. nec q̄s tenetur i
loco etiā nō sacro qui est in
publico vt deducit. aug. 2. de
ci. dei. cont̄ dyogenem. Sep-
tim. casus q̄n̄ coniuges pari cō-
sensu vouerūt cōtinēciam i do-
mo. tūc neuter tenet alteri de-
bitū reddere. ymo neuter p̄t
votum reuocare vt patet per
aug. ad edictā. et ponit magi-
ster in. m. di. xxxij. Raco ē qz
vterqz reliquit iuri suo. Octa-
u. ē s̄m p̄. de pal. q̄ dic. i. m. j.
generaliter. v. ē vbi cōiugi
alicui nō p̄t p̄videri aliter de
securitate vite sue. nisi aliū cō-
iugē dimittēdo. nō tenetur ei
debitū reddere. nec cohabitare
cū piculo corporis sui. Non
est vbi vna ps copule est in-
fidelis. vel incidit in heresim s̄
quibz tamen ista est cōclusio
qz q̄n̄ duo tpe legis euange-
lice cōtraxerūt m̄rimoniū extra
legem xp̄ianorū. si alter eoz
solum conuertitur. tunc nō te-
netur conuersus reddere s̄bi-
tū infideli. nec eidem coha-
bitare. s̄ statim debet separi
si ammonitus noluit conuerti

Si vero inter xp̄ianos vnus
cōiugū heresim incidit. alē p̄t
eum dimittere quo ad cohabi-
tacionem temporalem quousqz
corrigat. sed ut th. dic. nō p̄-
p̄t vnus actum infidelitatis
p̄t dimitte. sed p̄t cōsuetu-
dinē que p̄tinaciā ostēdit. qz
ex tali infidelitas p̄ficiat. Ex sū-
pradic̄tis p̄ qz vnus cōiugū
tenet debitum reddē alteri cō-
iugum qui om̄ino vult et debi-
tū exigit. etiā leproso. licet
ei cohabitare non teneat. itē
mēstruata quādo vir scit et oī-
no istat. itē tpe q̄ntumcūqz sa-
cro q̄n̄ marit. nō vult desiste
in talibz autē exact. debet p̄-
mode atav̄ba ab icōtinēcia re-
trahē aim alteius si p̄t sine pi-
culo fornicacionis alteri. oīa
ista diffuse tangit thomas. in
m. v. si i talibz reddēs debi-
tum non faciat illud causa cō-
cupiscencie. sed solum prop̄
reddē debitum sicut obligat
meret. et grauiē peccaret si n̄
reddēt. pat. igit̄ primū q̄n̄ vi-
s̄ licet act. cōiugalis sit licit.
et meritorius. Dictū est se-
cūdo qz ali. ē act. fragil. ma-
trimonial. et fit multiplici. et
semp̄ ē p̄c̄m veniale ad m̄im.
Primo q̄n̄ fit cōcubit. solū cā s̄
leacōnis expiende in cōiuge.
Ita tñ qz n̄ vellet pro tali de-
lectacōne expiēda accedere

ad aliam. si tunc nichil aliud in ordinatum interueniat est veniale peccatum. Item qui cognoscit uxorem cum sauitate peccat quia qui nit per ineptum medium sauitate sic qui per baptismum queret sauitate. Item cognoscens uxorem cum vita de fornicationis in se peccat secundum Augustinum. Item qui cognoscit uxorem post partum ante purificationem ob hoc peccat non peccat mortaliter. Item qui in die festo petit debitum sine contemptu temporis et ecclesiastice exortationis non peccat mortaliter. Item qui petit debitum in loco sacro quam alium locum habere non potest peccat venialiter secundum Albertum. si exigit cum gemitu quia scilicet sine usu matrimonii esse non potest. in his casibus omnes doctores tenent quod actus matrimonialis potest sine peccato mortali fieri. Sed sunt alii casus in quibus periculum est vel non tam securus an sit veniale vel mortale exigere. et reddere debitum. Primum qui reddit debitum ante benedictionem nuptialem vel antequam in facie ecclesie contrahat. Item qui exigit a menstruata. quae est menstruata naturaliter. Item si menstruata naturaliter quam voluntarie reddit et complacet. Item qui petit in loco sacro cum alium locum habere possit. Decimum est tertio quod quidam matrimonialis actus est impetuosus. et fit cum peccato mortali.

Primo qui querit delectationem in actu matrimoniali. extra limites matrimonii. sic videtur quod patet esset idem facere cum uxore etiam si non esset coniunctus. et est mortale peccatum. Et sic ardentior amato uxoris. Secundo impetuosus est qui fit causa faciendi libidinis. et hoc se ad hoc prouocat per meretrices blandicias vel de industria utitur calidis et valde incentiuus. aut per alium modum huiusmodi actum a se quasi exigit propter societatem delectationis. Tertio fit concubitus. scilicet naturalem modum ut cum obmittit debitum vas. et hoc semper est mortale peccatum quia proles sequi non potest. et intentione nature totaliter frustratur. Quarto est impetuosus quando fit contra naturalem modum etiam ad debitum vas nature. ubi tamen dispositio corporis bene sustinet naturalem modum. est autem modus talis secundum Albertum multiplex. Primum modus est malus quando concubitus latealiter fit. Secundus est peior qui fit sedendo. Tertius adhuc peior qui fit stans. Quartus est pessimus qui fit a tergo. Vbi dicitur. tunc ubi obmittit debitum modus concubendi solus qui ad situm: non est semper peccatum mortale ut quidam dicunt. et est quicquid sine peccato. sic quando dispositio alium modum non patitur licet ille. sed alii dicunt secundum Albertum quod est contra naturam. et impedit conceptum. et est signum concupie mortalis.

Sextum   preceptum

nisi dispositio corporis alium situm
exigeret quod naturalis situs est
ut fieri posset propter egritudinem
vel pinguedinem vel piculum suffocandi fetum aut propter aliam
causam rationabilem. Quinto fit
concupiscentia impetuosa cum
fit tempore prohibito et tunc potissime
peccat ille qui petit. Sexto
cum fit in loco indebito ut in sa-
cro vel in publico in scandalum
aliorum. Septimo qui accedit
ad impregnatum vicinam partem
ubi timor est de abortu. Octavo
cum quis accedit ad menstrua
atque saltem naturaliter men-
struum habentem ubi videtur
secundum scripturam quod petens scienter pec-
cat mortaliter quod ut dicitur non est
verisimile quod lex nova minus im-
pedat castitatem quam vetus sed
leui. xx. dicitur Qui cooperit cum
muliere influxa menstruo et re-
uelauerit turpitudinem eius
ipsum aperuit fontem sanguinis
sui interficietur ab eo de medio po-
puli sui hoc autem secundum scripturam non im-
fligitur nisi pro mortali. Contra
tenet hic Scotus. sanctus thomas ad idem
declinare videtur in. m. v. non
glosando illam auctoritatem dicit
quod intelligitur quando voluntarie
consentit. Nono videtur im-
petuosus in eo qui petit debi-
tum pro voluntate continentie a se emis-
sum pari consensu. Aut autem ma-
trimonium emissum cum quo non

Capitulum   Quintum

est dispositum in prefatis casibus
omnibus actus matrimonialis est peccatum
mortale vel multum propter quod mor-
tali. Notandum tamen per intellectum no-
ni modi quod ille qui vult castita-
tem et contrahit matrimonium intentione
consummationis per carnalem copulam
peccat mortaliter. secundum si solum
animo coniugal societatis. Item
quomuis qui vult continentiam perpetuam
non peccat mortaliter pro primo
actu matrimoniali. petenti coniugi
implicito vel explicito debitum
reddendo. secundum multo tamen peccat
mortaliter debitum a coniuge petendo
nisi secum fuerit dispositum. Item
sic neuter coniugum potest continentiam
vovere sine consensu alterius. sic
etiam probabilius est quod neuter possit
vovere nolle petere debitum si-
ne alterius consensu. omnia illa sunt
secundum mentem sancti thome in. m. Item
qui vult continentiam perpetuam
etiam peccat mortaliter. Primo
actu matrimoniali per quem consum-
mat matrimonium quod votum serua-
re poterat post contractum religi-
onem intrando quod non fecit.

Capitulum Quintum

Dum ventris inglu-
uies sit causa mechie
et luxurie ut patuit
in primis partibus quod pro cibum sta-
tim erubuerunt gen. ij. Et ro-
xij. non abulem in omellacionibus

et ebrietatibus. Et sequitur non
 in cubilibus et in pudiciis idem
 a patuit in zodoitis. Vnde ezechiel
 xvj. hec est iniquitas sororis tue
 zodoime. supbia. saturitas pa-
 nis. et habundantia. et oculi ipsi
 us et filiarum eius. Idcirco de vi-
 co gula tria sunt videnda. vnde sal-
 uator luc. xxi. ait. Attendite ne
 gnet corda vestra crapula et ebe-
 tate. crapula id est cruda epu-
 la. ideoque de vtroque videndum est.
 Primum de gula in genere. Secundo de
 sobrietate. Tercio de ieiunio quod
 ad illud teneamus. Quatuor ad pri-
 mum tria dicuntur principaliter
 Primum quid sit temperantia et quod
 gula. Secundo que sint spe-
 cies gula. Tercio quando sit ma-
 tale vel veniale peccatum. Qua-
 tum ad primum notandum quod ad
 intelligendum quid sit vitium ca-
 strimargie congruit scire quo-
 modo abstinendum sit. est autem
 abstinencia suspicio vel sberae-
 cio cibi vel potus secundum quod recta
 dicat ratio. vnde. ij. pe. j. misera-
 te in fide vestra. virtute. in virtute au-
 tem scientia. in scientia autem absti-
 nentia. Ex quo potest abstinencia
 fieri optime secundum scientiam videlicet
 quantum oportet sumendo. quia o-
 portet. vbi oportet. quando oportet
 et propter quid oportet pro congru-
 entia hominum bonorum cum quibus vivit
 homo. et pro congruentia per-
 sone sue et pro sue valetudinis

consuetudinis etatis laboris ro-
 toris et incommoditatis neces-
 sitate vel congruentia ut dicit au-
 gustinus in libro de questionibus euange-
 lij. et etiam secundum regionem in qua
 quis degit quia in vna ciuitas
 sumitur cibus quam in alia et
 sic de tempore. Secundo notan-
 dum quod corpus nobis datum est
 ut seruiat spiritui nostro ad
 opera bona. que in hac vita non
 potest spiritus exercere sine
 corporis ministerio. sed cibus.
 potus. somnus. et huiusmodi
 sunt nobis data. ut per eorum
 sum conseruemus corpus pro-
 posse in tali habitudine ut sit
 bene dispositum a spiritui ser-
 uendum. sicut instrumentum
 bonum et aptum defuit expe-
 dite artificis ad laborandum. est er-
 go regula quod tunc homo tem-
 te vivit in cibo et potu. quando
 in eis talem modum seruat in qua-
 titate et qualitate. vitibus et sic
 de aliis circumstantiis. quod pro hoc
 corpus suum in tali statu et robo-
 re ponit. et consuat quod ipse possit
 facere ea que sibi oportet secundum offi-
 cium ad vitandum vitia. et de die in
 die proficiendi in virtutibus. Idem intel-
 ligo de somno vigilia ocio et ex-
 ercicio et sibi ad corpus pertinenti-
 bus ut vult augustinus in libro de moribus ec-
 clesie. de autem signis que inspicenda sunt
 etas. complexio. consuetudo et filia.
 quod iuueis vix quod non valet puer

Sanus quod non valet infirmus
 pauper valet quod non diues. vñ si
 diues delicate nutritus statim
 vellet grossa sumere infirma
 retur. ideo dicitur diuitibus aug.
 in de verbis domini. vtatur diui-
 tes consuetudine infirmitatis
 sue. sed doleat se aliter non posse
 melius enim vellet si alii possent
 Tu ergo diues vtere cibis e-
 lectis et preciosis. quia sic consue-
 uisti et alii non potes. Quia si
 consuetudinem mutas. egrotas.
 Conceditur ergo tibi vtere sub-
 tilibus. da pauperibus superflua.
 vtere preciosis. da pauperibus vi-
 lia. hxc ille. Sic etiam senex in-
 diget melioribus quam iuuenis fo-
 tis. similiter delicate complexio-
 nat. indiget pro bono statu sui
 corporis subtilioribus et magis de-
 licatis quam robusti et grossi co-
 poris homo. quem panis et legumina
 plene accederent quam alterum canes.
 sic etiam secundum officia attendendum
 est. quia fabri vel similes mecha-
 nicum plus et crebrius oportet
 comedere et sibi forte grossio-
 ra sufficiunt quam insudanti studio
 aut spirituali exercitio. Tercio
 notandum secundum quod alii varias in-
 tentiones habent qui sumunt cibum
 aut potum moderate. secundum hoc etiam
 sunt diuersae abstinentie. Et sunt
 sex. quarum vna sola virtus est
 vñ dicitur Abstinere eger. eger
 cupidus. gula. sinea. virtus

Prima abstinentia. scilicet medicina-
 lis que fit solum propter sanitatem
 corporis conseruanda aut recupera-
 nda et non est virtus. quia ibi deficit
 optima circumstantia que est finis
 debitus in seculo notabili tactus
 dicitur autem solum quia si abstineret
 propter sanitatem corporis non ibi
 sistendo sed eam in bonum virtutis
 et dei obsequium ordinando esset
 meritoria. Secunda scilicet abstenen-
 tia auaricie que fit solum ad pro-
 cendum expensis nec virtus est.
 Dicitur etiam solum quia si ab-
 stineret propter minus expedire non
 ibi sistendo. sed ulterius referendo in
 fines debitos vt propter miseri-
 cordie opera facienda vel sibi ra-
 tionabiliter in futurum prouidendo
 vel ad laudem dei et ad similia
 tunc virtus esset quam saltem ali-
 e circumstantie debite illi eent
 Tercia dicitur paupertatis. que fit
 solum ex necessitate penurie. nec is-
 ta est virtus. nisi pauper non ha-
 bes vñ laute viueret abstinere-
 ret contentus hijs que habet. tñ cum
 illa intentione quod si etiam multa
 possideret. nollet laicius viuere
 ex quo illud sibi sufficit pro iuueni-
 enti corporis valitudine. sed si
 vellet sic viuere propter deum.
 illa esset vera virtus abstenen-
 tie. Quarta vocatur abstinen-
 tia hypocrisis que fit propter huius-
 manam gloriam. et hxc semper
 est mala. Quinta est religiois que

fit sicut dictamē recte rōis p̄p̄
 deū. modo dicto in notabili se-
 cundo. Sexto additur cum
 quis racōe gule ieiunat id est
 q̄n quis abstinet solū vel p̄nci-
 paliter p̄p̄ hoc ut postea de-
 lectabilius comedat. Quā-
 to notādū q̄ gula oppoīt tē-
 perācie et abstīnēcie. et ē actu-
 alis duplex gula. vna interiō
 q̄ ē aīalis et imoderata appeti-
 cio imoderate edēdi aut bibē-
 di. p̄pter cupiam cibi aut po-
 tus delcābilis aut ip̄ius delcā-
 cōis. sed exteriō actualis gu-
 la ē imoderatū elus aut pota-
 cō ab interiō iordīmata edēdi
 aut potādi appetitōne impera-
 tus. Dicit̄ p̄mo q̄ ē animalis
 appetitō. ad diām famis et si-
 tis q̄ sūt appetitōes naturales
 nec s̄biciūt racōi. Gula autē ē
 appetitus aīalis q̄ est appeti-
 cō actualis ex̄ns in volūtate.
 aut in sensualitate. a volūtate
 tamē aliq̄ modo dependens et
 racōni potēs s̄bici. Dicitur. se-
 cūdo appetitō non delectacō.
 Pro quo notādum q̄ circa sū-
 p̄cōem cibi aut potus tria sūt
 cōsideranda. Primū ē ip̄a delec-
 tacō q̄ ē in sūp̄cōne ciboz aut
 potuū. Et istam delectacōem
 virtus temperācie seu abstīnē-
 cie non aufert. nec videt̄ eam
 moderare. q̄a naturalis ē huius
 modi delectacō. et est maxīe

in abstīnētibus. quibus paīs
 plus sapit quā gulos̄ pisces
 aut carnes. et h̄ propter natu-
 ralē appetitū necessarij cibi si-
 bi. Secundum est cupiscen-
 cia et illa ē amor et desiderium
 delectacōis que est in ciboz
 et potuum sumpcōne et esu. et
 lect acō ei experta in cibis et
 potibus causat amorem et de-
 siderium sui. Et istam cōcupi-
 scenciā moderatur virtus ab-
 stīnēcie. ne sua magnitudine
 faciat excedē cca cibos et po-
 tus contra bonū racōis eos sū-
 mēdo. v̄l appetēdo vltra debi-
 tā q̄ntitatē. q̄litatē. tps. et si-
 milia. Tercū est actus interi-
 or et volitō sumendi cibū. aut
 exteriō actualis sūp̄cō ab i-
 teriōri volitōne imperata. que
 volitō causat habitum abstī-
 nēcie: prompte et faciliē in-
 clinātem ad debite sumēdum
 victum. v̄n gula non ē delec-
 tatio causata ex sumpcōne
 cibi aut potus. s̄ ē aīalis appe-
 ticio seu cupiscencia inordiā-
 ta. Dicitur tercō q̄ est appe-
 ticio inordiāta. non enī oīs ap-
 peticio edēdi aut bibēdi aīal-
 ē gula. sed appetitō inordiā-
 ta ut cum quis volūtarie vult
 et appetit cibum vel potum a-
 liter q̄m secūdū dictamē re-
 ceterōis. ut scz pl̄ q̄z ōz ante
 tps. et sic s̄ alijs circūstācijs

Dicit quarto propter occupiam
 cibi delectabilis nam si quis ex
 cedit in qualitate quantitate a se
 aliam circumstantiam ita quod ap
 petat aut sumat cibum plus de
 bito aut delicatiorē quam neces
 sariam sit aut ante debitam horam
 et hoc non propter occupacionem sed
 estimans sibi necessarium non p
 tinet hoc ad gulam ut dicit thomas
 2. q. Cxlviii. sed ad quandam impu
 am nec est semper peccatum quia non
 potest semper ab homine vitari. unde
 dicit gregorius. in. mox. Quia per
 elum voluptas necessitati misce
 tur. quid necessitas petat. et
 quid voluptas suppetat. i. g. ratur.
 Et augustinus. x. de ser. Quis
 est dominus qui aliquantulum extra me
 tas necessitatis cibum non sumat.
 sed si quis propter occupiam id est
 amorem et desiderium delectacionis
 que habet in edendo et potando
 excedat mensuram in edendo et po
 tando. hoc est gula. siue sit exteri
 or sumpcio. siue sola interior
 volitio vel appetitio. et semper
 est peccatum. Secundo principaliter est
 videndum que sint species gule. sunt
 autem plures. quoniam ponit glo. et
 gregorius super illo gen. xxv. vbi e
 sau ait. Jacob da in de coctio
 ne hac rufa. Et sumuntur ex
 xxx. mox. Et omnes sunt secundum ob
 missionem et defectum circumstan
 tiaz principalium que requiruntur
 in virtute abstinentie. unde

iusus. Pre. proprie. laute. nimis
 ardent studiose. Prima est cum a
 te debitam horam sumit cibum aut
 potus sine rationabili causa. sed
 solum ex inordinata occupacione cibo
 rum aut potuum. de talibus dicit apo
 stolus phil. iij. quorum deu
 venter est. quia primo querunt
 regnum dei sui. Regnum autem dei
 eorum est esca et potus. Secunda est
 quando homo querit lauciores et pre
 ciosiores cibos. quos non requirit
 superbia sui corporis valitudo.
 nec honestas statum aut persone
 sed hoc in eo causat inordinatum
 amor delectacionis que in ta
 libus est. Sic filii israeli nun
 xi. carnes desiderabant et pu
 niti sunt. et luc. xvj. diues epu
 lo epulabatur quotidie splen
 dide. Quo dicit seneca. palatum
 tuum fames excitet non sapor.
 Tercia quando homo ea que in
 cibis a potibus sumenda sunt vult
 et appetit ea nimis accurate
 preparari. frigidum. assandum. elix
 andum. et per diuisa exquisita ordime
 torum genera. ut hiem ad sup
 flue sumendum non solum inci
 tent gustu per diuersos et deli
 catos saporos. sed etiam visu per
 varios colores. et olfactu per
 multimodos odores. sicut fecerunt
 filii helij. pmi. re. ij. qui vt dicit
 magister in histo. scolastica.
 anquam adoleret adipem. tollebant
 ab offerentibus crudam carnem

vt laucius sibi peccaret. et les
sūt sicut bestie ruminātes stu
diose. vic; medicātes de accu
ratis. Sed differūt ab eis q̄a
bestie post cibū isti aut an ru
mināt. Quarta ē q̄n hō nimis
in q̄ntitate excedit in cibo vel
potu plus sumēdo in quantita
te q̄m sit sibi necesse aut conueni
ens maḡ pp̄ delectacōem se
implens q̄m reficiēs. hęc vna
fuit causa subūisionis zodome
vñ eze. xvj. Ecce hęc fuit iniq̄
tas sororis tue zodome. supbi
a. saturitas panis. et habūdā
cia et ocū ipsius. et filiarū ei
et manū egeno. et paupi non
porrigebāt. Quinta cū hō nimio
desiderio et auiditate victum
q̄dā mō. vorat sicut lupus vl
canis famelicus sic fecit esau
gen. xv. Nā iacob roquente
pulmētum: venit esau lassus
de agro dicēs. da m̄ de coctio
ne hac rufa. Et sequit̄ en mo
rior. et sic accepto pane et len
tis edulio vendidit primogei
ta sua. ideo dicit aug. meli
est piscibus velsci more dñi q̄z
lenticulam more iunēto. Itē
idem. mallē piscem comedere
cum dño. q̄z lenticulam cū esau
Sexta spēs est cū quis nimis
frequēter sumit cibum aut po
tum hęc fuit vna causa dāna
cōnis diuitis. luc. xvj. quia es
pulabat̄ quotidie splēdiō sup

ficit ei hō sano q̄ non ē puer ā
intētus labore graui bis ī die
sumere cibū. aliter facere mo
rē porcorum et bestiarū est ser
uare. ē enim puerbiū vulgare
semel sumere cibū est diuinū.
bis humanum. ter et vltra be
stiarum. Septima ē noua et i
consuetā sumere. hęc est enim
causa. quare secūdum suam pe
riodum bestie diucius viuunt
q̄m homines quidā viuunt. quo
rum periodus. id est spaciū vi
te. est fm psal. in ipis septua
ginta āni. si aut̄ in potētatib;
octuaginta āni. amplius eo
rum labor et dolor. Quia homi
nes q̄dā noua et incōsuetā su
mūt cibaria. bestie vero semp
fere eadem vt vacca fenum.
vnde eccia. li. decimo. om̄is po
tentatus breuis vita. Octa
ua est quando homo multis et
varijs ferculis et potib; vult
vti. nō ad sustētandum natu
rā sed ad irritādum gulam sic
fecisse videt̄ assuer. rex gen
tilis hester. primo. de quo fac
to iuuio solē. n̄. dicitur. bi
bebant qui inuitati erat au
reis poculis. et alijs at q̄ alijs
vasis sibi inferebantur. No
na est cum preciosa vel sump
tuosa nimis q̄s peccat nō ha
bens respectum nisi ad hoc q̄
sint magis saporosa. propter
q̄d dñs videt̄ quq̄ milib; non

rara sed coia i ista terra in qua fuerunt pcurasse. cu d qncq pa nibz ordaceis et duobz pisci bus faciunt eos. non eni legi tur q potu vini dedit. carnes aut d pane triticeo. qz coibus omuni a sufficiunt et plus non f nuqz pficiunt Quo ad terci um pncipale dubitat qn gu la pccm sit mortale vl n. Rn. fm tlv. vbi sup Qn lō tatum amat et desiderat delectacōes in cib vt ppē eos osequendos deū cōtēnit. patus agere vel etiā agēs dē dīna pcepta. vt huiusmodi dlectacōes oseqt tūc ē mōtale pccm. qz pponit delectacōez huiōi deo Quando vō qz amat huiōi dlectacōes plz debito. citra tñ deum qz licz amet et desiderz plz debito huiōi delectacōes. tñ ne quaqz vellz ppter eas agere conf legē dei. tūc ē viale pec catū Et hvult aug. i smōe d igne pūgatorij vbi dicit Quo cīs aliqs i cibo aut potu plus accipit qz necesse sit ad minus ta pccā nouerit pfinē. Et hoc intelligit cū ppē amorē delectacōes hō otigit qz plz debito amat. licz cū deū. Qn aut gu la q ad potū sit mōtale patebit statū. Ex pmissis pz qz gu la ē pccm mōtale qn ppē cras pulā. ieiunia eccie vl missa in diebz dñicis vl magnis. seu p

cipuis festis negligit. Secdo possidet esse mortale qn scia alicui pbabilē dicitaret. qz comedē vel bibē vlē talē mē surā eēt destructio natūe vel solue ieiuniū tali die. et come dē tales cibos eēt dē pceptū eccie. vl scādalisaret notabili ter primū. Tercō possēt esse mortale qn qz comederet vel biberet sine dispēlacōe l nēita te dē illō qd vuit. patēt ista qz i oibz istis lō patē ē facere cōtra dei pceptū propē gulam

Capitulum sextum

D Tetū ē i pcedētibz de vna specie tēperacie. videlicet d p̄simonia seu frugalitate q ē moderata sūpcō. vl s̄btactō cibi fm re ctā rōem. Iā dicēdū ē de alia specie videlicet de sobrietate q est v̄tus disponēs hominē ad hūndū se bñ circavfū potus iebriare valētis. d q tria tāgē tur. Primo qz necessaria sit so brietas. et qd sit vicū sibi op positū scz ebetas. Secūdo de filiabz gule. Tercō d r̄medijs videbitur gule tam quo ad p̄ simoniā quā quo ad sobetate Quātū ad primū notandū a qz sobetas ē virtus inclinans habentē vt dictū ē. ut vtat po tu tēpate in q̄litate i quātate

et sic de alijs. vt dictū fuit in p^o et secūdo notabili pcedētis capituli. Et ē virtus multum necāria eo q^d vsus moderatus huiōi. maxie vini plurimū cōferē corpi et aīe. Et modicus excessus multū nocet. q^d sua fumositate turbat caput et ipse dit vsū rōis. mag^s q^m excessus cibi. vñs ecclī. xxxi. Equa vita hōis vinū insobrietate potatū. Et ibidē exultacō aīe et cordis vinū moderate potatū.

- b Secūdo notādū q^d ad moderate sumendū potū. v. exēpla inducūt. Primū abstinētia eorū qⁱ fuerūt et sunt ext^r fidē catholice nā sarraceni s^m suā legem p^{er}petuo abstinēt a vino. Itē ieremi. xxxv. rechabite in vete ri lege nunquam bibebant vinū. Itē tercō illud q^d d^r numeri. vj. Nazarei tpe cōsecracōis sue nō bibebāt vinū. vel aliud q^d inebriare posset. Quarto narrāt histoie q^d karol⁹ magn⁹ nō bibebat nisi ter in mensa. similiter q^{nto} legit^r q^d ludo vicus rex francoz i vase ex q^o bibit habuit tpe hūberti signū vsq^{ue} ad q^d ei minit^r abbat^r vinum et residuū totū implebatur aqua. si tales gētiles iudi et reges moderate biberūt q^{nta} verecūdia ē simplices cōstia
- c nos i potu excedē. Tercō notādū q^d vinum multa mala fcit

abutētibus. Primo irascit ad libidinem. puer. xx. Luxuriosa res vinū. et sic continēciā destruit. Secūdo facit turbacōem ad alios. quia audaciā generat. Ecclī. tricesimop^o. vinum multum potatum irritacōnē facit. Et sic pacē tollit et amicitiam. Tercō facit blasphemare vñ super illud. p^{ri}mo corinth⁹. decimo. siue comedatis siue bibatis dicit glosa. si vinolencia te ingurgites. q^u cumq^{ue} laudes lingua sonet. vita blasphemat. et sic dei laudem tollit. Quarto facit fatue loqui. secūdo esdre. quāto. homines facit fatue loqui. Et sic tollit liguam disciplinatā. Quinto vinum incitat ad vanam leticiam. secūdo. esdre. nūq^{uam} omnem mentē conuertit in securitatem et iocunditatem et nō meminit omnē tristitiam et sic tollit luctum qui ē quedā beatitudo vie. Sexto obscurat intellectū ecclī. j. diē. salomon vt aīam meā melius trāsferrē ad sapiāz. cogitavi a vino abstrahē aīaz meam. sicut etiā dan. j. et dan. x. daniel is fecit et sic tollit deuocōnem. Septimo apostatare facit interdū. ad hāc religiosos et nō p^{er}seuerare vñ de ecclī. decimono. vinum apostatare facit. et sic tollit p^{er}seueranciam.

Quarto notandum q̄ circa
 potum vini multa contingunt re
 p̄fensibilia. p̄mo ī q̄ntitate. iō
 j. thi. v. modico vtere vino.
 bern. si tamē vobis placet auc
 toritas apostoli de bibēdo vi
 no obsecro. ne tradatis obliui
 oni q̄ dicit modico. Secūdo ī
 numero et varietate vinorū.
 nā ī nobilissimo cuius q̄d a
 pud gētilēs legit̄ hitū fuisse
 hester. j. n̄ legit̄ q̄ diūsa vīna
 fuerit ministrata. s̄ vinū habun
 dans ministrat̄ ibi non vi
 na ibidē p̄mo. Tercō ī q̄lita
 te p̄ciositatis. vnde v̄x pessī
 moz. Sap. ij. dic̄. vino p̄cio
 so nos impleamus. Quarto ī
 actione quo ad forcia vīna.
 ecc. xxxi. Quā sufficiens ē h̄i
 vinū exigūū id est debile. Qui
 to ī t̄p̄m vicibus ex̄ ordia
 rie bibēdo. p̄iores a finis q̄ cer
 tis vicibus adaquāt̄ de h̄is p̄ū
 xxij. Cui v̄. nonne h̄is q̄ mo
 rantur ī vino prefata omnia
 indecencia sunt ī seculari. p̄ser
 tim ī muliere v̄l puēo. p̄iora ī
 clerico. s̄ pessima ī religioso.
 hec quidē de immoderancia vīni
 sūpti dicta sunt que contingē
 re possunt ī ebrijs. et etiā ī nō e
 brijs. sed ebetas spēale malū
 ē viciū. et s̄m th. 2. 2. q. cl. Ca
 pitur dupliciter. vno modo pro
 ut dic̄ quēdā defectū h̄is. q̄
 accidit ex multo vino aut alio

potu fumoso potato ex q̄ fit
 vt homo non sit cōpos racōis
 Isto modo non est culpa cū n̄
 sit volūtaria. nemo ei vult hu
 iusmodi ebrietatē saltem p̄ se
 v̄l solam. sed est defectū q̄dā
 culpam consequens. Alio mō
 actum dic̄. quo quis ī hunc
 defectū incidit. vt ē iterior v̄
 licō potacōnis immoderate. a
 est ip̄amet exterior potacō ī
 moderata et iebrians. Et p̄t is
 ta ebrietas contingē tripliciter
 Primo q̄ homo nesciat potuz
 esse immoderatū et iebriare po
 tētē. quia forte ignorat for
 titudinem vini. et credit se tan
 to idigere potu. et sic iebriat̄
 sicut d̄ noe videt̄ esse factum
 gen. nono. et hodie contingere
 posset vt si quis ī itinē p̄reg
 nando multum fatigat̄ et ca
 lefactus. nesciēs fortitudinē
 vim illius terre biberet ī q̄nti
 tate q̄ntū crederet se idigere
 et t̄n̄ p̄t nimia fortitudinem vi
 ni q̄m oīno ignorat iebriat̄ a
 liq̄liter. similiter contingere pos
 set de aliquo simplici q̄ putat̄
 se debile vinū bibere. q̄d t̄n̄
 sibi p̄ industriā forti vino lim
 phatum eēt eo penitus igno
 tante. et sic p̄t esse ebrietas si
 ne p̄ccō. p̄cipue si non ex aliq̄
 negligencia h̄inis cōtingat
 Secōdo modo sic q̄ homo p̄ci
 piat esse immoderatū potū non

tū estimat, ipm̄ in ebetate pos-
 tentē et sic esse p̄t cū peccato
 veniali eo modo quo sup̄i dī
 etū ē de gula. Tercō mō p̄t
 tingere q̄ aliq̄s tantū p̄cipi
 at potū esse imoderatū et me-
 briantē. attū magis vult ebrī-
 etatē incurrere q̄ abstinere.
 Et sic ē p̄c̄m mortale. quia ta-
 lis volens et sciēs p̄uat se vsū
 rōis. q̄d ē optimū hōis. et sine
 quo nec v̄tutes operatur. nec
 vicia declinat. Et hoc vult au-
 ḡ in sermone de purgatoio.
 vbi dicit q̄ ebrietas si sit assī-
 dua ē p̄c̄m mortale. non inten-
 dē p̄ h̄ q̄ ebetas fiat mōtale
 p̄ solā iteraconē. sed iō q̄ n̄ p̄t
 esse q̄ h̄ assidue iebrietur. q̄n
 sciēs et volēs ebrietatē incur-
 rat. dū sepe experitur fortitū-
 dinē vini et suam habilitatē
 ad ebrietatem. Quo ad se-
 cundum principale notandū
 q̄ quinq̄ ponit gregoriū. tri-
 cesimo primo moraliū filias q̄
 ex gule vicio generantur. que
 etiā sūt cause vel occasiōes
 aliorū multoz maloz corpo-
 ris et anime. P̄ria est ebetudo
 sensus circa intelligibilia. aci-
 es enim rationis obtunditur.
 et ebetatur per imoderatā cibo-
 rū et potuū sūp̄conē. p̄t fumo-
 sitates inō surgētes et caput
 p̄turbātes. nā sic fenestra ob-
 i tructa limo obtenebrat: sic

intellcūs cū et potibz obscura-
 tur. Scda ē inepta leticia. cū
 enī per imoderaciā cibi et potū
 q̄i sopitū ē rōis gubernaculū.
 tūc sequūtur vt plurimū mul-
 te de ordinacōnes in appetitu
 et male inordinate passiōes et
 sp̄calit̄ vaga q̄dā leticia et in-
 epta. Tercia filia ē multiloquū
 p̄ q̄d itelligi p̄t iordiacō locu-
 nis siue q̄ ad sup̄fluitatē v̄bo-
 rū. siue q̄ ad honestatē eoz. v-
 t̄ q̄ ei ouit̄ ex iordiacō sūp̄ci-
 one ciboz et potuū. vñ ḡ ḡ. i-
 pas. Nisi gule debitos imode-
 rata loquacitas capet. diues
 ille q̄ epulat̄ quotidie splēdi-
 de s̄ in lingua graui n̄ arde-
 ret. Quāta filia s̄ scurrilitas
 id ē q̄dā leuitas in exterioribz
 motibz et gestibz. siue q̄dā io-
 cularitas q̄ risū mouē solet vt
 dic̄ glo. Epl̄. v. vnde dicit ḡ
 gori. ome. de diuite epulone.
 Prima male cōiuatibus cul-
 pa fabulatur loquacitas. loq̄-
 citatēq̄ ludendi sequitur leui-
 tas scribitur enim. sedit popu-
 lus māducare et bibere. et sur-
 rexit ludere. Quinta filia est
 imundicia corpis. que p̄t attē-
 di scdm̄ inordinatam emissio-
 nē quarūcumq̄ sup̄fluitatū
 et maxie seminis. aut p̄ vomi-
 tū. Sequūtur etiam plura ma-
 la aime et corpis ex gula. Pri-
 mo auaricia. quia plūa fercla

volentes habere vel delicata
 victualia faciliꝛ conatur per
 phas ⁊ nephas acqꝛeꝛ tꝛalia
 vñ iero. Delicie ⁊ epulaz va
 rietas auaricie fomenta sūt.
 Secdo seqꝛ luxuria. vñ iero.
 q̄m diu eua i paradiso abstinu
 it: virgo fuit. q̄m cito ꝑceptū
 abstinecie violauit: corrupcō
 nem sensit. Tercō ita et inuidi
 a. vñ. ij. Re. xij. Absolō fecit
 diuini et interfecit frēm suū
 amā cū temulētus esset vino.
 Quarto ꝑ accidia reqem pre
 stat demōibꝛ. iō legio dmonū
 dixit. marci. v. mitte nos i g
 gē ꝑꝛcoꝝ. qđ dñs ꝑmisit eis
 in signum qꝛ gulosi sūt. fm
 glo. demonū habitacula. Qñ
 to gꝛuat spiritū et ab oī deuo
 cōe deicit vnde luc. xxi. Attē
 dite ne grauentꝛ corda vꝛa cra
 pula et ebrietate. Crapula au
 tē ē cruda epula. qñ tātū de ci
 bo sumitur qꝛ calor naturalis
 n̄ sufficit ad eius decoctiōem
 Sexto seqꝛtur corpꝛ infirmi
 tas ꝑmo infirmitates plures
 Toecci. xxxvñ. In multis enī
 elcis erit ifirmitas. Septimo
 sepe mors seqꝛ. vnde ibidem
 ꝑꝛē crapulā multi ꝑierunt.
 f Quo ad terciū ꝑncipale no
 tādum. qꝛ contra gulam sūt
 plura remedia. Primū est ser
 mo dñi? hoc dat dñs. Mat. 3.
 ij. d. dyabolo de gula tēptāti

non in solo pane viuit homo s̄
 in omni verbo qđ ꝑcedit de ore
 dei. ad sꝛām enī frequēs spūa
 lis cibi studiū gulā restringit
 secūdu est moderata occupa
 cō. vñ ꝑū. xxi. desideria occi
 dūt pigrū. noluerūt enim qꝛ
 quā manꝛ eiꝛ opari. to ta die
 cōcupiscit et desiderat ad sꝛām
 nāqꝛ aures ociosi desiderāt ru
 mores. oculi vanitates. et os
 gulosa. Tercū est elongacio
 ab hīs q̄ dāt occasioneꝛ exce
 dēdi in cibo ⁊ potu. sicut sūt de
 lectabilitas. varietas. vl̄ ni
 mietas ciboꝝ. fugere enī i vi
 cio gule sicut luxurie victori
 osum est. vñ gen. ij. d. vidit
 mulier lignum qꝛ bonū eēt ad
 vscēdu ⁊ pulchꝛum oculis a
 spectuqꝛ delcābile tulit s̄ fru
 ctu illiꝛ et comedit. Quartū
 ē cōsiderare frequētꝛ qualis ꝑꝛ
 mortem caro sit futura. quod
 docet greg. dices nichil adeo
 valet ad domādū carnis desi
 deria. sic cogitare qual sit fu
 tura mortua. Quitū ē medita
 cō eterne cene quam non vl̄tā
 de gustabūt q̄ i ꝑꝛadio huiꝛ
 seculi se filiꝛs ꝑꝛcoꝝ reficiūt
 sicut etiā cenā aūde gustare
 neqꝛ. qui in ꝑꝛadio se repleuit
 vñ mach. v. bti qui esuriūt et
 ficiūt iusticiam qm̄ ipi satura
 buntur. si bti q̄ esuriūt. ergo be
 aciores q̄ saturabūt. Sextū

est consideratio malorum que gula
facit in seculo membro tactorum.
Nā tripliciter infert mortem culpe
corpis. et eterne damnationis vñ
Job. vi. gustare quis poterit quod
gustatum affert mortem nā sic cum
prudētissima mensura fuerit medi-
cina vñ tyriaca sic fieri debet di-
cretissime victualia. Septi-
mū est consideratio penurie christi in se
et membris suis. tren. iij. Recor-
dare paupertatis. et transgressio-
nis et fellis quod ad. j. Quis etiam quod
ad alterum cogitare posset pau-
perum pro victu sollicitudines. labo-
res. modicitates. et exiguita-
tes. quas patiuntur captivi medici
vidue et diacni. Octauū et op-
timū est dei gratia. vñ qui laborat ho-
stile vicio. debet orationibus ista-
re. ideo. Job. iij. Qui biberit
ex aqua quam ego dabo ei non
ficient in eternum. et iob. xij. op-
timum est gratia stabilis com-
mune scis qui non profuerit ambulatibus in eis

Ca. vij. de abstinentia et ieiunio

De abstinentia et ieiunio
tria sunt nunc videnda
Primo que sunt utilitates
sequentes ieiunium. et que mala
sequantur non ieiunantes. Secundo que
teneantur ad ieiunandum. quoniam et que
sunt. Tercio de potentia abstin-
entia in homine. Quatum ad primum
notandum. primo quod ieiunium secundum thomam in

nij. di. xv. est per simoniam vi-
ctus. abstinentiaque ciborum. Pri-
mū scilicet per simoniam victus sem-
per est necessaria ad virtuosum ac-
tum habendum in sumendo et
appetendo cibum. sed secundū scilicet
abstinentiam in certis cibis et
potibus certis horis non semper ne-
cessaria est seruare sed quando ieiuni-
um indicatur ut postea dicitur.
Secundo notandum quod quintuplex
est ieiunium seu abstinentia scilicet na-
ture per sacramentum eucharistie i-
sano necarium. Secundum est spirituale
victus abstinentia a vicibus simoniam.
etiam ad ejectionem demonum ne-
cessarium. Tercium est meroris ut
discipulorum christi in triduo mortis
christi. Et etiam aliorum quibus dulcedo
spiritualis subtrahitur. Quatum est gau-
dium ut discipulorum christi in eius prin-
cipio et duorum in pena consolacionis
spiritualis. Quatum est ieiunium ecclesie
quo tamen semel certa hora. et certis
cibis. quis abstinet et quis est fru-
ctus de hoc solum est ad propo-
situm. Tercio notandum quod gu-
losi quidam dicunt ieiunium mi-
nimum virtutis esse actum quod
contra secundum thomam i. nij. di.
xv. fructus. xij. et utilitates
ieiunium in summa ponit. Primū
est diminutio fomitis quem ab
adam et parentibus contraximus
qui licet peccatum non sit. tamen val-
de inclinat ad peccatum nisi ieiun-
ium et alius operibus virtuosis

sibi resistat. s. fames ignis ē
 virtutū opa destruēs. si ligna
 ciboz et potuū iordiate sibi mi
 strāt. iō ap. ait. i. cor. ix. casti
 go corp⁹ meū et i seruitutē re
 digo. ne cū alijs p̄dicauerim:
 ip̄e r̄probo efficiā. Castigat
 etiā et domat corp⁹ vt seruiat
 aīo faciliē et vicis n̄ lasciuiat
 Scds ē delectō p̄ci. qz ei ait g
 g. caro leta nos traxit ad cul
 pā afflicta ducat ad v̄ciā. iō
 filij isrl̄ p̄ p̄cis ieiūauerūt. iudi
 xx. Tercia ē acq̄sio virtutum
 et augmētacō. nūqz ei t̄p̄acie
 virtutē obtinem⁹ nisi t̄p̄ate per
 abstīneciā iteātis actib⁹ insu
 dem⁹ vt dic̄ p̄ls. i. n̄ij. et l̄. et
 ij. domato etiā cōpe: faciliē
 seruit spiritui ad virtutes. obe
 dit etiā i l̄s ecc̄ie. et sic merent̄
 p̄ obediēciam. Quartus est
 corporalis dotis in p̄ria aug
 mētacio corpus enī resurgēs
 do erit lucidū subtile impassi
 bile et agile. et i corpali pul
 chritudine. et alijs similib⁹ v
 n̄ erit alijs excellēciōr. h̄ij au
 tē q̄ sūt xp̄i corpus suū crucifi
 xerūt cū vicis et cupiscēcijs
 ieiunādo. gal. v. verisimiliter
 erūt excellēciōres in talib⁹ do
 tib⁹ que sunt accedentale pre
 mium. vñ ap̄lus. i. cor. iij. vn̄
 quisqz p̄paz accipiet mercedē
 s̄m suū labore. Quintus ē mē
 tis eleuacio vt patet in l̄x̄ya

q̄ post ieiuniū. xl. diez vidit vi
 siōez magnā. iij. Re. xix. Ieiu
 ni enī ad literam intellcū acuci
 ores sūt. qz p̄ gulā aīa corpori
 nimīū imergitur. q̄ p̄ abstīnē
 ciā ad sup̄na eleuatur. sicut
 videmus qd̄ s̄m p̄hūm. aues
 paucaz carniū apti⁹ et alci⁹
 volant et vidēt. Et illa quiqz
 t̄agunt̄ in p̄facione. Qui cō
 pali ieiunio vicia cōpmis quo
 ad p̄mū et secūdū mētē eleuas
 quo ad q̄ntū. virtutē largiris
 quo ad t̄ciū. et p̄mia quo ad
 quartū. Sext⁹ est corpis sa
 nitas. vnde hugo s̄ sancto vi
 ctore. natura hūana in modi
 co contenta ē. consuetudo v̄
 ro multa addidit et voluptas
 plurima agregauit. et ad lit
 terā ieiunātes saniores sūt qm̄
 diuites crapulosi. in quibus
 natuālis ignis tot victualia
 nō valēs s̄sumere cito sic ma
 terialis ignis extinguit. Se
 ptim⁹ ē satisfactio notabilis
 p̄ p̄co sic p̄. Re. vij. Filij is
 rael q̄ offēderāt d̄nm ieiuna
 uerāt. di. Tibi peccauim⁹ d̄ne
 scz eligēdo regem. Racōe cu
 ius ē ps p̄nie ip̄a abstīnencia
 Et ceteris parib⁹ t̄ato pl⁹ de
 purgatorij pena minuit. q̄nto
 pl⁹ ip̄m corp⁹ ledit. Octau⁹
 est q̄ ieiuniū et abstīnencia ē
 ad cautelā p̄ p̄cis futūis p̄ni
 ti ei cicū r̄cōdāt ne offēdant

de futuro q̄ tā penaliter puni
ti sūt de p̄terito ut patuit. Jo
ne. iij. in ieiunio niniuitaz a re
ge iniūcto. Non? est q̄ p̄ ie
iuniū fit sc̄iacō tēporis q̄dam
vñ btūs greḡ dic̄ i ome. duc
tus ē ihs̄ i desertū. dignū eni
ē vt q̄ tot dieb? vltra semel re
fici possimus i corpe: etiā inf̄
dum abstineam? a corporalib?
vt recreemur in mēte. Dec̄?
est q̄ ad sacramēta prepat vt
fructuosius sumantur. Ideo
tota q̄dragesima ieiunatur vt
i die pasce duote coicetur p̄p̄
q̄b̄ etiā eccl̄a p̄cepit a non ieiu
no sine necessitatis articulo n̄
lū debere communicari. Vnde
cum? ē q̄ p̄ ieiuniū xp̄o passō
multū cōformam̄ q̄ sic ad horā
nonā in cruce ē p̄ nob̄ passus:
sic nos p̄pter eā vsq; ad eadē
horā nos cruciādo ieiunem? vt
dicit th̄ i. iij. di. xv. Duo sc̄?
ē q̄ facili? p̄ nob̄ a alijs ea q̄
petim? a dō obtinemus sic da
niel oratur? ieiunauit dan̄ .x.
et sancti multi. Q̄d aut̄ ieiu
nia ab eccl̄a instituta sint rigi
de obfuaāda. ad h̄ multa idu
cūt. Prioritus iudeoz quorū
dā q̄ adeo rigide fuaabāt suas
abstinecias vt p̄ci? mori eli
gerēt q̄z abstineciā idcām sol
uerēt vtz. iij. malach̄. vi. a. viij.
Quāta ergo verecūdia ē c̄sti
anū tpe gr̄e faciliē soluē ieiū

niū. Sec̄do q̄ n̄ iueit aliq̄d pec
catū hūanū ḡuius punitū q̄z
fractō abstinecie iposite vtz
in p̄mis pentib? gen. iij. Quā
ta ḡ pena ifligēda ē faciliē
abstineciā n̄ fuaātib? Jo zach̄
iij. adā exēplū meū ab adole
scēcia mea. Tercia abstinecia
multos malos habet impug
tores. Eā caro ipugnat. Itē
cature visu pulchre. a ad
scēdū suauis. Item dyabolus
vtz in x̄o a p̄mis pentib? ymo
ipsam ipuḡt rō q̄d ē maximū
q̄ facile conf̄ eā reperit multa
argum̄ta. itē societas h̄im iō
tāto virtuosior ē act? absti
necie. quāto plures h̄z ipug
tores. vñ ps. virilit̄ agite a
fortet̄ cor v̄rm oēs q̄ spatis i
dño. Secūdo p̄ncipalit̄ ma
gis i spēali videbit̄ q̄n sit p̄ce
ptū ieiunāe et abstinecie. Qualit̄
teneam̄ ieiunare. a an ieiuniū
sit dispēfabile d̄ p̄ fm th̄. i. i.
q. Cxlviij. ieiuniū cadit in d̄i
sb̄ p̄cepto legis nature. Prio
m̄q̄ntū p̄tinet ieiuniū ad neces
sariā cohibicōz a p̄co. Sec̄do
m̄q̄ntū p̄tinet ieiuniū ad satis
factōnē i p̄nia. et sic cadit sb̄
p̄cepto d̄ino. scz put̄ iniūctū
ē i p̄nia simplicit̄. et sic ē ps sa
cramenti. Tercō cadit sb̄ pre
cepto eadē abstinecia m̄q̄ntū
p̄ cibū aliq̄e p̄bilit̄ q̄s. sai
tate corpis et vita priuaretur

Sextum preceptum

Quarto cadit sub precepto legis dicitur quod quis vult ieiunare. Quinto sub precepto ecclesie cadunt ieiunia ab ecclesia instituta et precipue ieiunium quadragesime. quatuor tunc vigiliae omni apostolorum propter vigilias iohannis euangeliste philippi. et iacobii. et similia ieiunia que ab ecclesia instituta sunt. vel pro generali consuetudine ecclesie tanquam ieiunia necessario obseruanda approbata sunt. Ita cadunt sic sub precepto quod ea sine necessitate et legitimitate causa transgreditur peccat mortaliter modis immediate per sanctum theodosium expressimendis. vñ. j. q. vij. si quis omnem ecclesiasticam traditionem scriptam vel non scriptam violat. anathema sit. nullus autem nisi pro mortali anathematizatur. Et theodosius ubi prius dicit. Quod si quis auctoritate legislatoris contemnit preceptum eius transgrediens ex contemptu. vel si quis transgreditur hoc modo quod impediatur finis que intendit legislator. tunc peccat mortaliter. si autem aliquis ex aliqua rationabili causa statum non seruet. precipue in eo casu in quo legislator si presens esset. decerneret non esse seruandum. talis non peccat mortaliter. et in scripto super. nñ. di. xv. dicit. in contumacia legislatoris obuiat. que ex contemptu vel sine aliqua rationabili causa ordinationem non seruat

Capitulum septimum.

Si autem in aliquo casu ordinationem non seruat in quo probabiliter credi potest si legislator adesset eum obligari non vellet talis non est reputandus transgressor precepti. et ideo non est necessarium quod quicumque aliquo die ab ecclesia institutum ieiunare obmittit quod mortaliter peccet. Potest enim hoc aliquando sine peccato contingere. aliquando autem sine mortali cum veniali. quod intellige quod rationabilis causa subest. aliquando autem cum mortali et hoc secundum diuersas occasiones quibus homo ducitur ad ieiunium frangendum hoc theodosius. Concordat per de pal. in. nñ. di. xv. dicens. Ieiunium ecclesie cadit sub iure positio. vñ. eius transgressio sine causa est peccatum mortale. ut in adā. et olim Aia que se non afflixerit vic. Exo. xñ. abstinendo a fermentato. prohibet de populo suo. Quando autem fractio est cum causa non ex toto sufficiens est veniale ut dicitur hiis qui legunt matutinam in completorio. quandoque simpliciter nulla culpa est ut in necessitate. Quod autem ieiunare teneamur. notandum secundum eundemque ieiunium tripliciter potest solui. Primo quod quis comedendo etiam semel. per totam mensam irascitur male. vel gulosose comedit per totum vel huiusmodi facit quod est contra virtutem temperantie. Secundo quod quis

Sextum

Preceptū

etiam semel comedēdo. nō conti-
nue. s̄ in pte excedit peccando
vt i fine gulose comedēdo. vel
in pte irascēdo. et pro tāto so-
lum p̄dit ieiuniū. nō pro toto
Tercō qui die qua ieiunāt cir-
cūstācias necessarias violant
Ieiuniū enī d̄z fieri cū septem
circūstācijs. Primo vt q̄s die
ieiunabili vltra semel nō ome-
dat ea p̄ q̄ alias māducatō so-
let cōpleri. An aut̄ peccet to-
ciens q̄s mōtalit̄ quociēs die
ieiunabili pluries q̄z semel co-
medit sine rāconabili cā. Qui
dā dicūt q̄ sic. Alij q̄ nō. Tu-
tū tene s̄m auḡ. certum et di-
mitte incertū. hoc tū certum ē
sc̄dm vtrozq̄ opinionem. q̄
peccatū ex pluralitate come-
stionū āpli? p̄t s̄uari. vt pl̄
peccet q̄ die ieiunabili quat̄ co-
medit. q̄z q̄ ter ceteris pibus.
Quia statz q̄ q̄s hora p̄ma di-
ei comedat sic? cū modico pa-
ne et sic secūda hora. tēcia. quā-
ta et quita. et sic quiquies ome-
dat modicū semp. Ali? v̄o co-
medat post prādium et in cena
eandē cenā vsq̄ in crastinū p̄-
telādo i cibis et potib. Appa-
retq̄ secūd? pl̄ peccet q̄z p̄-
mus q̄z secūd? pl̄ etra itēcōz
legillatoris facit q̄z p̄mus. q̄z
prim? pl̄ lasciuias corp̄is re-
primit quod intendit legilla-
tor q̄z secūd? faciat. Secūdo

Capitulū.

Septimū

non debz ieiunās horā prandij
preuenire notabilē sine cau-
sa rāconabili. Est aut̄ hora prā-
dij in ieiunio ecclie alicubi. x̄ij.
Alicubi forte aliter. s̄m cōsue-
tudines varias a maioribus
prelatis bene approbatas. in
p̄mitiua tū ecclia fuit hora no-
na diei. q̄ est secūda hora p̄
meridie[m] quia protunc sc̄dm
plures doctores videt̄ p̄mo
p̄m mortuū fuisse in cruce. in
cuius recompensam nos cruci-
amus ieiunio. in quadagesi-
ma tam̄ stricti? videtur ieiun-
niū esse seruādū. Vñ in calce-
donensi cōsilio sic dicitur. in q̄z
dragesima nullaten? credēdi
sunt ieiunare. qui an̄ mandu-
cauerint q̄z vespētiniū celebre
tur officiū q̄s quadagesima-
li tpe post nonā dicitur. Et s̄
ose. di. j. Solēt plures qui se
ieiunare putant i quadagesi-
ma mox vt signum audierint
ad horā nonā. māducaē. q̄ nul-
laten? ieiunare credēdi sūt. si
an̄ māducauerint q̄z vespētini-
nū celebret̄ officiū. Concurrē-
dum est enī ad missas et audi-
tis missarum solēpnis vespē-
tinis officijs. largitis elemosi-
nis. ad cibū accedendū est. si
q̄s v̄o aliq̄ necessitate cōstrict?
fuerit ut ad missam venire nō
valeat eliminata vespētina ho-
ra et cōpleta oracōe sua. ieiuniū

soluat hęc ibi. Addit tlv. i. nñ
 de hora ieiunij. Hora ieiunij in
 comedēdo nō oportet stricte
 obserare. s̄ sufficit grossa esti
 macō sc̄; q̄ sit circa hora debi
 tā. nec multum nocet si ex aliq̄
 causa illa hora aliquātulū p̄ue
 niat. vel si forte p̄t infirmi
 tatē vel etatē vel aliq̄d huiōi
 tali hora comedere cederet ali
 cui in magnū grauamē eēt tū
 eo de ieiunio dispēsandū v̄l ut
 aliq̄ntulum p̄uenir; horam p̄
 de pal. etiā dicit q̄ ieiunij frā
 gitur notabili hore anticipaci
 onē sine causa. dico notabili n̄
 de illa que vocatur spēs gule
 Dico etiā hora nonā omni tem
 pore tardius tñ d̄bet edi i qua
 dragesima q̄z i alijs ieiunijs.
 in q̄dragesima ḡ p̄ officij v̄
 speraz an hora vespertinā nō
 licet edere. Ex q̄ constat q̄ ho
 ra nona trāsiit. sicut in alijs ie
 iunijs. post officium enī none
 ante hora none. dū tñ cōstat ho
 ra sextam trāsisse vel esse. hęc
 p̄. vocāt aut doctōes p̄noia
 ti hora sextam meridie. **Tercio**
 fm tlv. vbi p̄us i sūma et scri
 pto. elus carniū ḡnālīe in oī
 ieiunio prohibet est. Ratio
 est. quia generalit̄ magis est
 delectabilis. et ad hūorē lux
 urie magis ceteris opat. Cō
 cordant Innocē. et h̄st. vn̄
 de etiā in sexta feria necessāio

est abstinēd̄ a carnib; et etiā
 i sabbato fm quorūdā cōsuetu
 dines In quadagesima vero
 interdicitur vniuersalit̄ oua
 et omnia lacticia in alijs aut
 ieiunijs circa hęc comedenda
 vel dimittēda diūse cōsuetudi
 nes existūt apud diuersos. q̄s
 quisq; obseruac̄ d̄z sc̄; morē
 eorū inter quos conuersatur.
 Vñ iero. loquēs de ieiunio di
 cit vnaqueq; puicia habun
 dat in suo sensu et p̄cepta ma
 iorū leges aplicas arbitret.
 S; nunq̄d dieb; ieiunioz p̄t
 q̄s de castore comedere. Rñd̄z
 villb. i. rōnali. p. vj. ca. de diu
 ca. n̄. aduent; Cū q̄dā pisces
 sint habētes ex vna pte for
 mā q̄drupedis aialis. et ex al
 tera piscis. ut binet; i ieiunijs
 possunt comedi. ex parte qua
 piscis ex alia veō minime hęc
 ille. tñ. di. m̄. deniq; d̄z sic d̄ ie
 iunio. nequaq; sumptuosiora
 marinarū beluaz id ē mōstru
 orū et cet; diuina p̄par; Quā
 to circa vsū istoz ciboz q̄ ali
 as dicit n̄ sumūt ut electuaio
 rū et sp̄erum. sic q̄s se deb; ha
 bere ut si modicū sumat. n̄ tñ i
 hęc debet exorbitare. vic; q̄
 q̄rat solū delectacōz in eis. v̄l
 multū sumat. Vñ fm tlv. i. m̄
 sūpcō electuaiorum modica
 etiam ad d̄lectacōem ieiunij
 ecclie non soluit. q̄muis homo

possit totalit̄ vel in pte ex hoc
 meritū ieiunij p̄dē. v̄l etiā mō
 talit̄ peccare si sit imoderata li
 bido. n̄ tñ ē trāsgressor̄ p̄cepti
 eccl̄ie. n̄ in fraudē sumeret. ā si
 eis q̄si alijs cibis vteret̄ ad fa
 mem extinguedam. Per elec
 tuaria enī vt i sūma dīc. n̄ sol
 uit̄ ieiuniū. sic nec p̄ alias me
 dicinas. n̄ q̄s in fraudē elec tu
 aria sumat in magna q̄ntita
 te p̄ modū cibi. Quō i potu
 nō debet q̄s exorbitare. Naz
 vt pe. de pa. dicit i. n̄. et t̄. v̄.
 in. n̄. pot̄ etiā añ et post nō
 soluit ieiuniū. n̄ in fraudē fiat.
 q̄n aut̄ d̄i q̄ potus nec añ nec
 post soluit. illd̄ itelligo dīc pe
 q̄n n̄ cōficiatur ex illis q̄ consue
 uer̄t sumi in cibū. ut potus cer
 uisic. Q̄n aut̄ potus cōficiat̄ ex
 illis q̄ consueuerunt sumi in ci
 bum vt amigdolatu brodiuz
 et huiōi q̄ etiā añ i cibū sumū
 tur secus forte ē vt in purre
 ta h̄c ille. et alb. li. 8. n̄. co. e.
 tenet q̄ pot̄ ante p̄adiū sūp
 tus soluit ieiunium. Innocē.
 tenet q̄ non. p̄p̄ cōsuetudinē
 pe. de pa. vbi p̄us addit. Si
 q̄s non p̄p̄ famem vel volup
 tatem. s̄ timore ne deficeret p̄
 inanitate ficus aut purreta
 aut aliquid huiōi prelibaret
 p̄ modū medicine. sic non est
 f̄ fractum ieiunium. Sexto
 debet ieiunans locum et terrā

considerare in q̄ fōte vult iei
 niū solue. v̄nd̄ dicit pe. de pa.
 ubi prius. si consuetudo est in
 aliqua dyocesi q̄ ieiunet̄ cer
 to die. illi de dyocesi tenent̄ ie
 iunāe sicut tenent̄ si episcop̄
 indiceret. Ratio quia consue
 racōabilis et p̄scripta obligat
 di. xij. c. illa. et hoc itelligo.
 quo ad indigenas. nō autem
 sic faciūt consuetudinē ribal
 di et mali licet plures sint nūo
 qui nec cetera ieiunia obfuar̄t.
 q̄ nō ē cōsuetudo racōe obtēta
 sed corruptela. alienigene. ve
 ro si veniūt aimo in habitābi
 ligant̄ etiā ieiunio cōsuetudia
 rio sicut et scripto h̄c pe. si au
 tē solum transeūt p̄ terrā. tutis
 simū esset vt seruaret̄ ieiunia ē
 re p̄p̄. et aliene. et s̄m p̄fatū
 doctorē tenent̄ suare ieiunia
 p̄p̄ terre in alienis locis. et si
 ieiunia cōsuetudinaria aliene ē
 re quā p̄trāseūt ieiunāe nolūt
 tñ tenēt̄ n̄ scandalizare bis co
 medendo. v̄nd̄ publice non d̄
 bent bis comedē. ideo. i. cori.
 viij. si esca scandalizat fr̄em me
 um dicit apof. nō māduca
 carnes in eternum. ad illd̄ est
 illud quod h̄c d̄i. xij. illa vbi
 auḡ interrogauit pro matre
 beatum ambrosi. qui respōdit
 Cum romam venio sabbato
 ieiuno. cum meliolani sum. nō
 ieiuno. sic et tu ad quamcūq̄

eccliam ueneis. ei? morē sua si
 cuiq; nō vis esse scādalum nec
 quēq; tibi exq; sūt vsus Cum
 fueis rome rōano uiuito mo-
 re Cū fueis alibi uiuito sic ibi
 Septio debet a ieiunāte ispi-
 ci tps. Nā fm thw. i summa: die
 dñica ieiunare nō oueit q; di-
 es ē leticie. vñ si q; tūc ieiuna-
 ret: of cōsuetudinē ppli xpiani
 facerz q; p lege fm aug. hñda
 ē Addit bonauē. li. de euāgeli-
 ca pfectōne. n̄ valitudo aliud
 reqrat. vl familiais instinc? &
 spūs sci aliud reqrat pe. pa. et
 thw. dicūt q; etiā i festo natiui-
 tatis dñi q; ieiunare p̄t ut p̄t
 i mltis religiōib;. Et q; uouit
 sent pl? tūc tenēt Que dicta
 sūt d̄ Ieiunio i aliēa terra suā
 do etiā itelligēda sūt de absti-
 nēcia a carnib; uel lacticijs
 ne scādaliset q; Vñ extra de
 obs. Te. ca. Explicari d̄ q; in
 festo natiuitatis xp̄i si i sexta
 feria uenit a carnib; abstine-
 tenentur qui ad hoc obligant
 wto uel regulari obfuanca.
 Et q; etiā hñ nō sunt rep̄hē-
 dendi q; pro tunc ob deuocōne
 uoluerint abstinerē

Capitulū Octauum.

Sed adhuc querit q; te-
 neant ieiunare a quā-
 do in ieiunio dispensa-

ri possit a q; Vbi notādum a
 fm dur. thw. a pe. de pa. q; nul-
 lus auctoritate sua debet sol-
 uē ieiuniū q; null? ē iudex i sua
 causa. si comode p̄t habere re-
 cursū ad superiorē suū. Et fm
 hosti. nō sufficit licentia simpli-
 cis sacerdotis. si p̄t hñ episco-
 pus. Alias si non potest como-
 de haberi epūs: p̄t curat? dispē-
 sare Tñ i summa thw. addit In
 talib; recurrēdū est ad sup̄-
 oris dispensacionem nisi forte
 ubi ita cōsuetum est q; ex hoc
 ip̄o q; plati dissimulāt annuē
 videntur. Sunt autē quāq; b
 cause principales racōnabiles
 a legitime p̄pter quas p̄t q; s
 dispensare in ieiunio vl in pre-
 ueniendo horā. vl in comedēdo
 aliū cibū quam ieiuniātes for-
 tes p̄ tūc coēdāt Et sūt Etas
 ifirmitas. necessitas. labor. et
 ministēiū. Prima causa ē Etas
 Vñde fm thw. vsque ad finem
 xxi. anni non tenēt ieiunare
 iuuenes q; idigēt ut plurimū
 ante illō tps de nutrimento du-
 plici de causa vicz. ut nutriāt
 a etiā ut crescāt. Tamē infra
 predictū tps decens est ut ad
 aliquā abstineciā se exerceāt
 plus a min? fm modū sue eta-
 tis Sed q; quāto ad terminū
 p̄dictū appropinquatur: tanto
 virtus nature magis roborat
 et augmentum tardi? p̄cedit

cū in p̄mis quibz annis p̄ciat
puer ad medietatē auḡm̄ti: ut
pl̄us diē Ideo fm̄ q̄ maḡ ap
p̄iquāt ad p̄dictū terminum
sū: eis ieiunia magis omenſu
tanda dicit th̄o. Idē credit̄ te
nendum de senibus valde p̄p̄
debitatē virtutis digestiue
si tāta sit q̄ nullo modo p̄nt di
gerere tantū cibum vna dige
ſtiōe. q̄ntus ſufficeret ad oſer
uacōem nature. pluriū etiam
terra. um oſuetudo habet q̄ i
ieiunijs p̄fatis uſq; ad ſeptēni
um. pueris datur oua ⁊ lacti
cunia. dicit quidā doct̄o. Secū
da cauſa eſt infirmitas v̄l ōbi
litas. q̄ aut̄ dicit decretal. de
bilibz et infirmis nō p̄iudicet̄
diē. pe. pa. i. iij. Intelligit̄ nō
ip̄o iure. ſed diſp̄ſatiue. vnde
nō dicit q̄ tales nō ligent̄ ſed
q̄ eis nō p̄iudicetur. Debet
autem eſſe euident̄ infirmitas
vnde etiā canones permittūt
neceſſitate exigēte cū infirmis
in eſu carniū diſp̄ſare ex̄ de
obſ. ieiū. Cōſiliū Et videt̄ q̄
etiā debiles q̄ nō p̄nt tātum co
medere vna vice q̄ natura con
fuet̄. nō teneātur ſtrictē diu
ſaltem ieiunare eadē racōe qua
ſupra de etate dictū ē. Iſte ca
ſus at̄igit. ſi in paucōribz pro
quāta aut̄ infirmitate v̄l ōbili
tate ſolui poſſit. ieiuniū ab in
firmis v̄l debilibz arbitrio bo

ni viri potius limitandū eſt. q̄z
p̄ aliquā doctrinam generale
ut dicūt doctores. de mulieibz
p̄gnātibz ⁊ nutricibz. ſi timea
tur probabiliter de piculo ea
rū ſi ieiunauerint. de fetu i vte
ro. v̄l de puero. ad v̄tera: non
ſolum p̄nt. ſed etiam tenēt̄ ſol
uere ieiuniū Tercia cauſa ē
euident̄ neceſſitas penurie ni
mie. q̄ potest eſſe duplex Vna
magne paup̄tatis. ut quando
aliquis cogitur hoſtiatim mē
dicare. et nō p̄t habere tātum
de cibo q̄ ſufficiat pro vna reſ
fectōe ille p̄t pluries comedē
Alias ſi potest habere ſimul ſa
tis pro vna reſectōe: tenet̄
ieiunare Cōcord. th̄o. in ſcrip.
⁊ in ſumma Et addit q̄ q̄n q̄s
p̄pter precedētē inediaſ ita
ōbilat̄ eſſet q̄ ieiuniū ſuſti
nere nō p̄t: etiā excuſat̄. Alia
penuria poſſet eſſe ex maḡ cari
ſtia. ut ſi in xl. v̄l in p̄fatis ie
iunijs nullz aliq; cibo h̄ri poſſet
niſi carnes. v̄l in exercitu. vel
alias. ſi nō poſſet ſimul h̄re ci
bū ſufficiētē. ſi ſolum ſucceſſi
ue ⁊ interpolati In talibz caſibz
pluries cōedēs v̄l carnes edēs
a peccō mōtali excuſaret̄. q̄ t̄n
ſufficiētā carniū h̄ret. in tali
caſu fm̄ quosdā teneret̄ ieiua
re ſc̄z tātum ſemel comedendo
Quāto cauſa ē labor neceſ
ſarius et pius quem l̄o. v̄ſq; ad

aliud tempus differre non potest quē cogitur cum magna fatigacōe otinuare. In tali labore nō tenētur ad dicta ieiunia maxime q̄ nō sūt ita fortes q̄ simul possent laborāre et ieiunare. Ex quo potest quid teneantur peregrinātes. itinerātes. laborātes in vineis. agris. et artibus mechāicis. vñ in. iij. diē. tlv. Si sit tal' peregrinacō q̄ possit sine incomodo differri: debet peregrinacione; homo differre si simul cum ea nō potest ieiunare. Si aut' peregrinacō comod' differri nō potest vel quia tempus ieiunii huiem in via preoccupat vel q̄ dies festus alicubi iminet ad quē ex deuocōe homo progere cupit. vel q̄ mora in peccatōe periculi h̄z spūale v' corporeale potest s̄m dispēfacōem sui superioris oibus predictis p̄satis peregrinai et ieiuniū soluere hoc tñ intelligitur de h̄is q̄ labore itineris adeo affligūtur. q̄ simul cū ieiunio itinerare nō possunt. nec obstat q̄ p̄ceptū dātū imponi cōsilio. q̄ cōtēcō huiusmodi p̄ceptū dātis nō est aliāspias et magis necessarias causas excludere: nec intencō maioris lucri nō necessarij laborātes corporaliter eos a peccato excusat si ieiuniū frāgit: nec illi itez et peccō imūes sūt q̄ oparios cōducere nolūt nisi

tali pacto ut ieiuniū soluāt nisi forte causa sit necēria q̄ festinacōem opis p̄ quo laboratur exposcat hoc tlv. Quāta causa eueniēdi cibum ē ministrēum vnde s̄uētes nobilib' diu mēsam p̄trahentibus. si ex causa necēria p̄ueniāt aliquātulū hora comedēdi comedēdo ex toto v' si prelibāt modicum ne deficiāt i' s̄uēdo. et hoc faciāt potestis iā mēsis v' paz añ. Ita q̄ p̄ cōtinuacōem t̄pis totum debeat reputari vna mēsa: nō credūt quidā doctores q̄ peccēt. sicut nec peccēt seruitores medocriū p̄sonarū qui surgūt de mēsa dñorū suorū ut vadāt ad portandum vinū. vel ut portēt exenia et reuerentes iterū comedunt. s̄ regularibus qui debent legere ad mēsam i' refectorio idem dicendū. sicut de s̄uitorib' nobiliū: dūmodo hoc licēciati faciūt. Quo ad tertium p̄ncipale notādū q̄ multa v̄tus abstinēdi est in homine quā puacillimi expiūt nisi corpus suū exerceāt ieiunijs abstinēcijs et similib' qd potest primo i' abstinēcijs phoz paganoz. Itā ut legitur i' vitis philosophorū de socrate. Socrates tā tēpatus fuit i' victur ut fere p̄ omēz etatē suā ifirmitate carueit et in peste q̄ atlxas vastauit illelus trāfiret. Itē cū

quosdā hospites tenui cena p
curasset et amice ei? ei hō itima
ret: Rūdit socrates. si boni sūt
equanimiter ferent. si mali: non
est curandū. Itē docebat illos
vitandos in cibo et potu q̄ ultra
siti famēq; sed adā puocāe se
noscerentur. Sic carneydes
p̄b. 13 ut refert valerius intm̄
cogitacōib? et studio imbecit.
ut ad mēsam sedens manū ad
mēsam porrigē obliuisceret et
famula q̄ in loco vxoīs habuit
dextrā p̄bi necarijs vsib? ap̄
p̄diar; Attū. j. c. a. x. sue eta
tis āno viuēdi et philosophā
di finē dedit Et epicur? volup
tatis assertō ut ait Iero. dixit
oleib? pomis et vilib? cibis vtē
dū q; carnes et exq̄site epule i
gētī cura. et sollicitudie misera
pparate. maiorē penā hnt iqrē
do qm voluptates i abutēdo.
vbi aq; et p̄ais sūt. et cetēa simi
lia. ibi nature satis factū est
q̄cqd supfueit. nō ad vite neci
tatē s; voluptatē ptin; hō de vi
ta p̄b. 22 Qd si gētiles hō fes
cerit q̄nta verecūdia ē xp̄ianū
nō abstine. Secdo q̄ntū valeat
i abstinento hūana natura li
c; i adā sit debilitata p̄t; i ab
stinencijs magnis et lōgis q̄s
sustinēt iuiti i carceib? et quas
faciūt aliq; p̄ sate acq̄reda
et obuāda Tercō p̄t; i abstine
cia q; fecerit viri scī q̄ nob̄ simi

les fuerūt. p̄mo et mulieres scē
fragiliois nature Ex q̄ pt; q̄
hoies m̄ta possent: si vellent se
p̄bāe i abstinecijs. s; sunt heu
m̄ti q̄ se p̄bāt p̄ciēdo lapidē
luctādo. saltādo. currēdo. pug
nādo etiā ad mortē. s; i abstine
cijs pauci se p̄bant. Vnde dic
berū. Ignosce domie ignosce.
dissimulam?. tergiūsani et in
hīs q̄ ad te ptinet: vix ē q̄ ve
lit expiri qd possit S; q̄rer; q̄
aliqs ē ne aliq̄ ieiuniū v̄l absti
nēcia vicū. v̄l cōtra augmētū
ūtutis Rū. tho. i. iij. di. xv. q̄
sic i triplici casu. Pr̄o qm q̄s s; s;
bi s; btakeret necessaria i cibis
q̄ ptinent ad necitatē vite hoc
enim non licet. sicut nec interl
mere seipm̄. sed hoc necessariū
ē valde modicū. quia modicis
natura cōtēta est. de hoc dicit
Ieronimus. Non differt vtz
magno v̄l paruo tempore te i
terimas. Secundo est necessa
rium ad conseruandū valitu
dinem corpōis in statu. que ac
cipitur secundum sufficiēciam
Habitō respectu ad ea que i
cumbūt ex officō. vel ex socie
tate eoz ad quos quis diuinit
necario agēda. et tale necēsa
rium subtrahi nō debet. q; hoc
esset de rapina hostiam offer
re. si quis p̄pter ieiuniū impedi
retur ab alijs op̄ibus ad que
alias obligatur. v̄n Iero. dic

de rapia hoccausū offert qui
 vel ciborū nimia egestate vel
 māducādi v'l somni penuria in
 moderate corpus affligit Ter
 cio si sit tāta abstinentia q' hō
 ab opibus vtiliorib' impedia
 tur q'muis ad ea ex necessitate
 nō teneatur: idiscretum est ie
 iunium a si nō sit illicitū Vnde
 Tero dic' Racionabilis hō dig
 nitatem amittit qui ieiunū ca
 ritati. v'l vigiliis sensus inte
 ligitati p'ferat Querit' nō
 an ieiunia possint redemi p' pe
 cunia. v'l alio mō Rū. fm In
 noc. q' triplex ē. Ieiunū. vnū
 ab ecclia mandatū. de quo sup
 a hoc nō p't redimi. nisi causa
 v'l necessitas in ieiunāte s'bit
 Alia ieiunia sūt volūtaria id ē
 vtiua. a talia sine causa que i
 ieiunāte s'bit dūmō alias sit
 vtile redimi pnt. auctoritate
 lupiois. Tercō sūt ieiunia i pe
 nitēcia iniucta a de istis idē ē
 sicut de volūtarijs.

Preceptū. vij. Capi. Primum

Modo vidēdū ē d' sep
 timo precepto. nō
 facies furtū. Vbi
 nō solū deus p'hibet
 furtū: s' rapinā. oēs ifidelē emp
 tōez vendicōem. laborē. a oēs
 modos quib' hō volūtarie in
 fert alteri damnū in rebo suis

tpalib' . Qd notauit Aug?
 cū i q'stioib' . Exo. dixit furti
 nomine intelligit oīs v'surpa
 cō rei aliene. nō ei rapia; p'misit
 q' furtū p'hibuit. sed apte totū
 p'hibere voluit. Vñ cōt' auari
 ciā hoc mādatū tradit' de quo
 vidēda sūt tria . Primo q'd sit
 auaricia. a quale p'ccm . Se
 cūdo q' detestabil' sit. Tercio
 cur diuicie q' sūt infima bona
 tātū diligūt ab homie. Qan a
 tū ad p'mū sciēdum q' auaricia
 capitur fm t'ho. 2. 2. q. c. xvij.
 Duplicit'. Vno mō ē inordia
 tus appetit' seu amor hōdi et
 possidēdi aliena. Ex q' amore
 mouet' hō ad volendū seu possi
 dēdū aliena in debite. vic; sur
 ripiēdo ea aut retinēdo Et sic
 auaricia oppoit' iusticie Et sic
 accipit' Ezech. xxij. p'ncipes
 ei' in medio ei' q'si lupi rapien
 tes p'dā Alio mō accipit' aua
 ricia p'ut ē i ordimat' amor et
 appetitus ad diuicias p'rias
 ut cū q's nimis amat res vtilēs
 exteiores. a p'p' hō nimis desi
 d'at eas acq'rē. Aut nimis cō
 plac; i iā possessis. a idō nimis
 retin; eas. q'uis nō velit rape
 ā retinē aliena Et sic oppoitur
 liberalitati. que modēatur hu
 iusmodi affectioēs circa p'pas
 diuicias. h'c auaricia semp est
 p'ccm. Vñ h'eb' vlti. dicit' Sint
 mores idest vita sine auaricia